

www.humak.fi

Opinnäytetyö

**Eteviä emäntiä, viisaita valistajia - Tarinallistaminen historian välittäjänä
ammattillisessa oppilaitoksessa**

Koulutuskeskus Salpaus

Eija Silvonen

**Kulttuurituotannon koulutusohjelma
(240 op)**

**Arvioitavaksi jättämisaika
(01/2020)**

**HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU**

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu

Koulutuksen nimi Kulttuurituotannon koulutusohjelma 240 op

Tekijät: Eija Silvonen

Opinnäytetyön nimi: Eteviä emäntiä, viisaita valistajia - Tarinallistaminen historian välittäjänä ammatillisessa oppilaitoksessa, Koulutuskeskus Salpaus

Sivumäärä: 40 ja 12 liitesivua

Työn ohjaaja(t): Annamari Maukonen (Humak), Seija Katajisto (Koulutuskeskus Salpaus)

Työn tilaaja(t): Koulutuskeskus Salpaus

Koulutuskeskus Salpaus on monialainen ammatillinen oppilaitos, jolla on pitkä ja rikas, monimuotoinen historia. Oppilaitoksen vaiheista saa tietoa laadituista historiikkeista, mutta usein ne pohjautuvat erilaiseen tilastotietoon jättäen ihmisten kokemukset huomiomatta.

Opinnäytetyön tavoite on tehdä historiaa näkyväksi tuotteistamalla tarinoita. Tarinat sekä kehittämisideat niiden tuotteistamiseksi ovat opinnäytetyön tuotoksia, joiden on tarkoitus palvella organisaatiota myös tulevaisuudessa. Tarinat tullaan hyödyntämään Koulutuskeskus Salpauksessa olevassa näyttelyssä. Tämän tutkielman tarkoituksena on myös rohkaista tapoja käyttää historiatietoa monin tavoin.

Opinnäytetyön kontekstina on ammatillinen koulutus ja työ käsittelee kolmea tapauskoulua.

Tutkimuskysymyksinä esitän, miten tarinat tuotteistetaan, sekä miten historiatieto ja tarinat palvelevat oppilaitoksen toimintaa? Lisäksi selvitän, millaista tietoa ja aineistoa tarvitaan, jotta voidaan tuottaa verkkonäyttely oppilaitokseen. Benchmarkkauskohteena on Haapaveden kasvitarha- ja keittokoulu, joka perustettiin samaan aikaan kuin yksi tapauskouluista, Orimattilan emäntäkoulu 1890-luvulla.

Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, jossa tutkimusmenetelmänä ovat haastattelut, benchmarking sekä kirjalliset lähteet. Taustoitin ammatillista koulutusta, sen kehitystä maassamme sekä Päijät-Hämeessä liittämällä tapauskoulut tähän kontekstiin.

Opinnäytetyön tuotoksina syntyy kertomuksia tapauskoulujen historiasta. Aineisto kerätään haastatteleamalla tapauskoulujen henkilöstöä sekä kirjallisista lähteistä. Tarinat syntyvät yhdistämällä haastatteluissa saatua tietoa sekä niihin liittyvää kirjallista arkistoaineistoa.

Asiasanat: oppiminen, tarinat, ammatillinen koulutus, näyttelyt

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Degree Programme in Cultural Management 240 ECTS

Author: Eija Silvonen

Title: Proficient Housewives, Wise Educators - Storytelling as a Mediator of History in Vocational education, Salpaus Further education

Number of Pages: 40 and 12 attachment pages

Supervisor(s): Annamari Maukonen and Seija Katajisto

Subscriber(s): Salpaus Further Education, Koulutuskeskus Salpaus

Salpaus Further Education is a multidisciplinary vocational education institute with long and rich, diverse history. Many historical texts and documents tell about the background of Salpaus but they are based on different statistics ignoring people's experiences.

The purpose of this thesis is to make history known by using storytelling methodology. Stories and development ideas of this thesis are made to serve Salpaus organisation in the future. The stories will be utilized in the exhibition of Salpaus. The purpose of this thesis is also to encourage the ways of using the knowledge of history by multiple ways.

The context of this study is vocational education and the thesis is focusing on three cases.

The questions behind this study are, how to produce stories and how storytelling and historical knowledge serve the function of Salpaus. Also, the purpose is to explore, what kind of documents and other material will be needed to produce online exhibition. The target of benchmarking is Haapavesi kasvitarha- ja keittokoulu which was founded at the same time as one of the case, Orimattila emäntäkoulu in 1890s.

This is a qualitative study which is using interviews, benchmarking and written documents as research resource. The background is vocational education and its development in the context of Finland and in Päijät-Häme area.

The outcome of this thesis is stories about the history of the studied case schools. The new knowledge is collected from people's narratives and archive documents.

Keywords: learning, stories, vocational education, exhibitions

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	5
2	KOULUTUSKESKUS SALPAUS.....	8
3	OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSAINEISTON KÄSITTELY	10
3.1	Opinnäytetyön keskeiset käsitteet.....	10
3.2	Tutkimusongelma ja -kysymykset.....	12
3.3	Tutkimusote.....	12
3.4	Tutkimusmenetelmät	14
4	TUTKIMUKSIA TARINANKERRONNAN JA AMMATILLISEN KOULUTUKSEN VAIHEIDEN TAUSTALLA.....	20
4.1	Tarinankerronta kehittämistyössä	20
4.2	Ammatillista koulutusta koskeva tutkimus – tapauskoulujen taustaa	21
4.3	Koulut tarinoiden takana.....	25
5	TUTKIMUSTULOKSET: ANALYYSI, TARINAT TIEDON TUOTTAJINA	29
5.1	Historian ymmärtäminen ja tarinapääoma	29
5.2	Millaisia tarinoita syntyi ja miten ne hyödynnetään?.....	30
5.3	Tarinoiden toimivuus kehittämistyössä.....	33
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	36
7	POHDINTA.....	39
	LÄHTEET	41
	LIITTEET	44

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, miten tarinallistamalla koulutusalojen historiaa voidaan edistää historiaperinnön näkyvyyttä oppilaitoksessa. Opinnäytetyön tuotoksena syntyy tarinoita. Kysyn, miten tarinat voidaan tuotteistaa, ja miten historia-tieto palvelee oppimista ja oppilaitoksen toimintaa.

Koulutuskeskus Salpauksessa on esillä näyttely, jossa kävijä voi tutustua ammatillisen koulutuksen vaiheisiin ajalta ennen nykyisen Koulutuskeskus Salpauksen muodostumista. Näyttely on yksi tapa tutustua oppilaitoksen historiaan. Opinnäytetyössäni esitän vaihtoehtoisia tapoja historiasta kertomiseen.

Tarkastelen samalla kolmen tapauskoulun kautta ammatillisen koulutuksen alkuvaiheita painottuen kotitalous- ja ravitsemisalaan. Työssäni tarkastelun kohteena ovat Orimattilassa vuonna 1893 syntynyt Orimattilan emäntäkoulu sekä joitakin vuosikymmeniä myöhemmin käynnistyneet Lahden talouskoulu ja Lahden käsityö- ja talousammattikoulu.

Koulutuskeskus Salpaus on muodostunut ammatillisista toisen asteen oppilaitoksista tai niiden osista, joista laadittu historiikkeja. Olen havainnut, että ne usein jäävät oppilaitoksessa vähälle huomiolle, eivätkä kiinnosta lukijoita. Salpauksen johdon näkemys on, että vanhat, säilyneet esineet tulisi saattaa näkyville kertomaan oppilaitoksen historiasta. Työni tarkoitus on tuottaa lisäarvoa näyttelyyn, jossa esineisiin voi tutustua muun aineiston ohella. Nykyisellä oppilaitoksella on siis takanaan pitkä ja monimuotoinen historia.

Työssäni kyseisen oppilaitoksen hallinnon suunnittelijana vastaan osaltani arkistoitujen asiakirjojen tietopalvelusta sekä asiakirjahallinnon salpaustasoisesta koordinoinnista. Täten minulla on työni kautta läheinen yhteys myös tapauskoulujen kirjalliseen aineistoon.

Työhöni on viime aikoina sisältynyt Salpausta edeltäneiden oppilaitosten säilyneiden esineiden kartoitus ja esineiden talteenotto. Tällä hetkellä suurin osa esineistä on luetteloitu. Oppilaitoksessa tiedetään, mitä esineitä on säilynyt, ja mistä esineet ovat peräisin.

Esillä on kaistale oppilaitoshistoriaa Taidot elämään –nimisessä näyttelyssä. Taidot elämään -nimi on kaksimerkityksinen. Paitsi, että näyttely kertoo opetukseen sisältyvistä käden taidoista, viittaa nimi myös siihen, että historia tulee saada elämään; esille ja näkyväksi Salpauksessa. Vastaavaa näyttelyä ei aikaisemmin ole tehty, joten se on askel tähän suuntaan. Näyttelyidea ja sen toteutus syntyi Humanistisen ammattikorkeakoulun Monialaiset tapahtumatutuotannot opintojakson tuotoksena. Oli luontevaa valita näyttelyssä esiin tulevat koulutusalat opinnäytetyöhön.

Salpauksessa opiskelijat ovat pääosin nuoria, joilla ei ole kosketuspintaa oman koulutusalansa kehitykseen. Pohdin, tulisiko opiskelijan kuitenkin hahmottaa oman koulutusalansa kehittyminen nykyisenlaiseksi. Tarinallistaminen ja oppilaitoshistoria tiedon välittämisen muotona on mielestäni kiinnostava yhdistelmä, joten tartuin siihen. Millaista tietoa opinnäytetyöni tarinat välittävät? Miten tarinat tuotteistetaan? Perimmäisenä kysymyksenä haen vastausta siihen, voiko koulutusalan historiatieto edistää oppimista?

Opinnäytetyöni tapauskoulut ovat kehityksen edetessä ja vuosien saatossa muuttaneet nimeään. Orimattilan emäntäkoulu muuttui 1920-luvulla Orimattilan kotitalousopistoksi ja myöhemmin Orimattilan koti- ja laitostalousoppilaitokseksi. Lahden talouskoulun nimi säilyi pidempään samana, kunnes koulusta tuli Päijät-Hämeen sosiaalialan oppilaitoksen talouskouluosasto vuonna 1987. Lahden käsityö- ja taidon ammattikoulu liitettiin osaksi yleistä ammattikoulua 1960-luvulla toimien Lahden ammattikoulu -nimisenä sekä myöhemmin Lahden ammattioppilaitoksena. Koulutuskeskus Salpauksen aloittaessa toimintaansa, ammattioppilaitos oli jo ehtinyt muuttua Lahden ammatti-instituutiksi. Opinnäytetyössäni olisi ollut mahdollista käyttää tapauskoulujen niminä emäntäkoulu, talouskoulu ja ammattikoulu. Olen kuitenkin käyttänyt kouluista niiden virallisia nimiä mahdollisten epäselvyyksien välttämiseksi. Peilaan koulujen syntyvaiheita koulutusalojen yleiseen ammatillisen koulutuksen kehitykseen.

Työssäni vertailen toisen 1890-luvun koulun; Haapaveden kasvitarha- ja keittokoulun historiatiedon käytettävyyttä. Selvitän, millaista tietoa tarvitaan Haapaveden koulusta kertovan, ja yhteistyössä Oulun maakunta-arkiston kanssa toteutetun verkkonäyttelyn kaltaisen näyttelyn toteuttamiseksi Koulutuskeskus Salpaukseen.

Kiinnostukseni kulttuurihistoriaan on syntynyt aikaisempien opintojeni myötä. Havaitsin opinnäytetyössäni käsittelemistäni kouluista yhtymäkohtia maassamme tapahuneisiin yleisiin ilmiöihin, kuten naisasiaan ja Martta-toimintaan sekä sotien jälkeiseen jälleenrakentamiseen. Sivuan näitä ilmiöitä kehittämistehtäväni kirjallisuuskatsauksessa. Taustoitan ammatillisen koulutuksen kehitystä Suomessa sekä Päijät-Hämeessä, nykyisen Salpauksen toiminta-alueella liittämällä koulut tähän kontekstiin.

Arkistolaitoksen rooli suomalaisen kulttuuriperinnön säilyttäjänä on merkittävä muiden muistiorganisaatioiden eli kirjastojen ja museoiden ohella. Opinnäytetyössäni olen voinut pohtia myös asiakirjallisen tiedon mm. luokkalehtien, päiväkirjojen ja muun pysyvästi säilytettävän aineiston käytettävyyttä näyttelytoiminnassa sekä tutkimuksessa.

Lähtökohtana kehittämistehtävässäni on historiikkien sijaan tuottaa tarinoita eletystä ja koetusta. Tarinat olen koonnut haastatteluihin ja lähdeaineistoon pohjautuen. Tavoitteena on hyödyntää tarinat näyttelyssä, sekä esittää kehittämisideoita niiden tuotteistamiseksi ja käyttöön. Uskoakseni tarinoiden ja tarinallistamisen avulla historia avautuu paremmin esimerkiksi nykynuorten, joita Salpauksenkin opiskelijat pääsääntöisesti ovat, ymmärrettäväksi.

Niin nopeaan vaihtuvat päivät viikoiksi ja viikot kuukauksiksi. Ja vuorolleen päättyvät vuodet, muodostuen väleen kymmeniksi. Näin aika kiiruhtaa omakseen ottaen kaiken olevaisen: elämän sydänlyönnin sykkeet, saannokset toimen maisen. (Hosiaislouma-Karppinen 1993, 28.)

Nämä Anna Kaitilan, Orimattilan emäntäkoulun 50-vuotisjuhlalpuheessa lausutun runon rivit kuvastavat mielestäni, kuinka hektisessä arjen kiireessä unohdamme helposti sen, mitä joskus ennen meitä on ollut. Tuon runon esittämisestä on aikaa kulunut jo lähes 70 vuotta. Saman verran, kuin on aikaa kulunut Lahden talouskoulun perustamisesta. Ennen kuin historia täysin unohtuu, on tärkeää tuoda siitä jotakin esiin.

2 KOULUTUSKESKUS SALPAUS

Kuten edellä esitin, Koulutuskeskus Salpaus on muodostunut toisen asteen ammatillisista oppilaitoksista tai niiden osista. Nämä oppilaitokset ovat Heinola-instituutti, Lahden ammatti-instituutti, Lahden sosiaali- ja terveysalan oppilaitos, Päijänne-instituutti, Lahden käsi- ja taideteollisuusoppilaitos, Lahden ravitsemis- ja matkailualan oppilaitos sekä Orimattila-instituutti. Lisäksi kuntayhtymään on liittynyt oppisopimustoiminta. Jokaisella oppilaitoksella on takanaan eri kehitysvaiheita. Koska myös koulutusaloja on useita, tuli opinnäytetyö rajata tiettyihin aloihin. Perusteena rajaukselle oli tarinoiden yhdistettävyyys näyttelyyn ja säilyneet esineet.

Koulutuskeskus Salpaus on perustettu 1.1.2001. Se on yhdentoista jäsenkunnan omistama oppilaitos, joka toimii Asikkalassa, Heinolassa ja Lahdessa. Yhdessä tytäryhtiö Salpaus-palvelut Oy:n kanssa oppilaitos muodostaa konsernin, jonka tehtävänä on tuottaa ammatillista osaamista järjestämällä toisen asteen koulutusta. Tytäryhtiö on perustettu vuonna 2017. (Koulutuskeskus Salpaus 2019.)

Salpauksessa opiskelee vuosittain noin 15 000 nuorta ja aikuista. Oppilaitoksessa työskenteleviä vuoden 2018 tilanteen mukaan oli 611 henkilöä, joista opetus- ja ohjaushenkilöstöä n. 380. Määräaikaisessa työsuhteessa on noin 40 henkilöä. (Koulutuskeskus Salpaus 2019.)

Koulutuskeskus Salpauksen historia ulottuu yli sadan vuoden taakse. Opinnäytetyöni kolmea tapauskoulua yhdistää mm. se, että niissä on opiskellut pääsääntöisesti naispuolisia opiskelijoita. Toinen yhdistävä tekijä on koulujen säilyneen esineistön ja muun aineiston määrä, mikä mahdollisti mm. näyttelyn toteuttamisen.

Kolmas tapauskouluja yhdistävä tekijä on niiden kulttuurihistoriallinen konteksti. Kukin kolmesta koulusta on yhdistettävissä johonkin suomalaiseen ilmiöön tai liikkeeseen. Vanhinta, Orimattilan emäntäkoulua, olivat perustamassa vahvat naistoimijat, jotka olivat 1890-luvulla yhdistäneet voimansa perustamalla Orimattilaan Naisyhdistyksen. Emäntäkoulun johtajatar Fanny Syrjänne oli sen lisäksi, että vaikutti vahvasti paikkakunnan kunnalliselämässä, mukana mm. Lotta Svärd ja Martta -liikkeessä. Hän toimi myös valtakunnallisella tasolla mm. kotitaloustoimikunnassa ja oli mukana kotitalousopetusta kehittämässä ja kotitalousopettajaopistoa suunnittelemassa. Fanny Syrjänteen elämäntyö oli yhden opinnäytetyön liitteenä olevan tarinan aihe. Kaksi

muuta tarinoiden henkilökuvaa sijoittuu valtakunnallisesti merkittäviin kotitalousalan uudistajien joukkoon. Elli Sauriosta tuli maamme, myös Pohjoismaiden, ensimmäinen kotitaloustieteen prosessori. Maiju Gebhardt toimi valtakunnallisesti ansiokkaasti kotitalousalan kehittämistehtävissä edistäen mm. kotitalouksissa tehtävän työn rationalisointia. He toimivat molemmat puutarhaopettajina Orimattilan emäntäkoulussa.

Lahden talouskoulun toiminta käynnistyi Itä-Hämeen Marttapiiriliiton talouskouluna vuonna 1949. Martta-toiminta elää vahvasti tätä päivää. Tämän voi huomata useiden piiriyhdistysten toiminnasta mm. yhdistysten verkkosivuilta. Koulu liitettiin vuonna 1987 osaksi Päijät-Hämeen sosiaalialan oppilaitosta, ja tuli minulle tutuksi työskenneltyäni kyseisessä oppilaitoksessa. Lahden talouskoulusta alkaneet talouskoulukursit järjestettiin viimeisen kerran Koulutuskeskus Salpauksessa vuonna 2015.

Lahden käsityö ja talousammattikoulu aloitti toimintansa vuonna 1956. Koulu kuului ns. valmistavien ammattikoulujen ryhmään. Sen tarkoituksena oli antaa käytännölliseen ja teollisuustyöhön aikoville käytännöllistä opetusta. Myös kansalaistietojen laajentaminen kuuluivat opetusohjelmaan. (Lahden käsityö- ja talousammattikoulu, vuosikertomukset lv. 1956-1965, 3.) Koulu liittyi myöhemmin 11 vuotta aikaisemmin perustetun Lahden valmistavan poikien ammattikouluun yhteyteen ja yhdessä näistä muodostui Lahden yleinen ammattikoulu.

Lahden ammattikoulun perustaminen liittyy sodan jälkeiseen aikaan, jolloin Lahdessa alkoi voimakkaan kasvun kausi. Lahteen saapui siirtoväkeä 9500 henkilöä (Hassinen & Heinonen 2005, 9). Viipurissa lakkautunut ammattikoulu sai jatkoa Lahden Valmistavana poikien ammattikouluna. (mt., 23.) Lahden ammattikoulu on toiminut myös lahtelaisen kaupunginteatterin sijaintipaikkana ennen oman teatteritalon valmistumista, joten koululla on ollut merkitystä lahtelaisessa kulttuurielämässä taiteen esittämispäikkana. (Lahden ammattikoulu 40 vuotta 1985, 21)

Tarinoiden perustaksi tarvitaan tietoa. Tiedon olen kerännyt haastatteluin sekä kirjalliseen lähdeaineistoon perehtymällä. Tutkimuskohteena ovat Salpauksen nykyiset matkailu-, ravitsemus- ja elintarvikealat, joiden historiaa tarkastelen ajalta ennen Salpaus oppilaitoksen muodostumista.

3 OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSAINEISTON KÄSITTELY

Keskeisten käsitteiden ymmärtäminen vaikuttaa oleellisesti opinnäytetyön tutkittavana olevan kohteen hahmottamiseen ja työstä saatavaan käsitykseen. Tutkimusongelma voi jäädä epäselväksi, mikäli käsitteet eivät avaudu riittävästi lukijalle.

3.1 Opinnäytetyön keskeiset käsitteet

Jorma Kananen määrittelee käsitteen (concept) abstraktioksi, jolla ilmiötä voidaan luokitella yhdistettävien tai erottelevien piirteiden mukaan. Teorialähtöisessä tutkimuksessa käsitteet saadaan teorioista. Ne ovat myös ilmiöiden ymmärtämisen kannalta tärkeitä. (Kananen 2013, 38 - 40.)

Kehittämistehtävään liittyvään tuotokseen, tarina-sanaan liittyy Kielitoimiston sanakirjan mukaan monta määrettä. Tarina on kertomus, juttu, kuvaus, taru. Se voi olla uskomuksellinen kertomus, jota on kansan keskuudessa pidetty totena. Tarina voi olla jonkun vaihe tai historia. Tarina sanan merkitys voi olla mielikuvituksellinen ja käsiteltävissä perättömänä juttuna tai valheena. Tarina sanasta johdetaan verbiin liitetynä tekemiseen viittaavia teon sanoja kuten jutella, rupertella, tarinoida tai iskeä tarinaa. (Kotimaisten kielten keskus 2019.)

Opinnäytetyössäni tarinalla tarkoitetaan kertomusta tai kuvausta, joka on totta. Rauhalan ja Vikströmin mukaan hyvä tarina on enemmän kuin kuvaus tapahtuneesta, mitä, milloin, kenelle ja miksi. Hyvä tarina antaa merkityksiä ja selittää todellisuutta, tarjoaa uusia näkökulmia ja synnyttää oivalluksia. (mt., 12.)

Opinnäytetyöni yksi tavoite on aikaansaada keskustelua ja tuoda tietoutta oppilaitosperinnöstä henkilöstölle. Yksinkertaisimmillaan tarinankerronta on tehokas ja hyvä tapa olla vuorovaikutuksessa ja viestiä asioita (Rauhala & Vikström 2014, 23). Tarinoiden avulla voi päästä käsiksi hiljaiseen tietoon, jota ei löydy historiikeista. Tähän edellä mainittujen kirjoittajien näkemykseen voin täysin yhtyä haastateltavien kertomuksia kuultuani.

Anne Kalliomäki (2014) liittää tarinaan tarinallistamisen käsitteen. Hänen mukaansa tarinalla on merkittävä osa organisaation toiminnoissa, kuten strategiassa, tuotteistamisessa ja palvelumuotoilussa. Tarina todentuu asiakaskohtaamisten kautta. Tarinan ja siihen liittyvän juonen avulla voidaan hallita palvelusta syntyviä mielikuvia ja niistä

syntyvää kokonaisuutta huomattavasti paremmin, kuin tällä hetkellä monen organisaation palvelukulttuurissa tehdään. Tarinallistamista voidaan hyödyntää markkinoinnissa ja brändin luomistyössä. Tarinallistaminen tarkoittaa Kalliomäen mukaan myös palveluiden innovointia, niiden kehittämistä ja suunnittelua tarinalähtöisesti. (mt., 14.)

Tämänhetkinen yhteiskuntamme on keskittynyt vahvasti palveluiden tuottamiseen. Myös omassa organisaatiossani puhutaan oppilaitospalveluista ja palvelukulttuurista. Tarinallistaminen tässä yhteydessä ei ole tullut esiin. Sen sijaan opiskelijatarinoista viestitään eri yhteyksissä ja oppilaitoksen some-viestinnässä. Käsitykseni mukaan opiskelijatarinoilla halutaan kannustaa ja rohkaista toisia opiskelijoita.

Kehittämistehtäväni sivuaa hiukan myös kokeilemalla kehittämisen mallin mukaista kehittämismenetelmää. Testausmenetelmänä käytetään tarinoiden tuotoksena laadittavaa Seppo-oppimispeliä. Peli rakennetaan syntyneiden tarinoiden pohjalta ja sen toimivuutta kokeillaan käytännössä valitun koulutusalan opiskelijoilla. Pelillisyyys ei ole uutta sinänsä, mutta historiatiedon kytkemistä opintoihin sisällytettäväksi, ei tässä muodossa ole aikaisemmin kokeiltu.

Kehittämistehtävän viitekehyksenä on ammatillinen koulutus. Se on nykyään vakiintunut termi opetustointa koskevassa lainsäädännössä. Suomen lainsäädännössä opetus- ja sivistystoimi jakaantuu osiin, joista yhtenä kokonaisuutena on ammattikoulutus. Laissa ammatillisesta koulutuksesta säädetään Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnon alaan kuuluvista ammatillisista tutkinnoista, ammatillisen osaamisen hankkimiseksi tarvittavasta koulutuksesta. Lain soveltamisalaan kuuluu myös ammatillisen osaamisen osoittaminen ja todentaminen. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017, 1 §.) Tapauskoulujen toiminnan aikaan valtion hallinnon ohjauksesta vastasivat muut hallintoelimet, kuten Ammattikasvatushallitus ja Maataloushallitus ja -ministeriö.

Ammattikoulun roolia oppilaiden sivistämisessä ja kansalaiseksi kasvattamisessa tutkineen Jari Laukian mukaan ammattikoulu otettiin käsitteenä käyttöön vuonna 1900 annetun asetuksen pohjalta perustettujen ammatteihin valmistavien koulujen yhteydessä. Ammatillinen koulutus käsitteenä on sen sijaan laajempi. Siihen sisältyi ammattikoulujen lisäksi muiden koulutusalojen ammattiin valmistavat koulut sekä aikuis-koulutus ja oppisopimuskoulutus. (Laukia 2013, 18-19.)

3.2 Tutkimusongelma ja -kysymykset

Kehittämistyön tarkoituksena on vastata kysymykseen, miten oppilaitoksen historia-perintö voidaan hyödyntää. Tarkastelun kohteena ovat tiedon käytettävyys ja näkyvyys oppilaitoksessa. Selvitän, millä tavoin työn tuotoksena syntyneet tapauskouluihin liitettävät tarinat voidaan tuotteistaa. Haen myös vastausta kysymykseen, voiko tarinallistamalla ja tarinoina kerrottua tietoa hyödyntää oppimisessa ja oppilaitoksen toiminnassa.

Anne Kalliomäki on tarkastellut tarinallistamista palvelukokemuksen kontekstissa. Tarinallistamisesta puhuttaessa tarkoitetaan usein organisaation tarinaa tai niin kutsuttua tarinidentiteettiä, jota Kalliomäki (2014, 15.) nimittää varsinaiseksi tarinallistamisen kivijalaksi. Tarina voi olla hänen mukaansa myös syntytarina, historia. Tämä tulkinta on johdattanut minut etsimään tarinoita. Viimeistään näinä aikoina muistitiedon saaminen talteen on tärkeää. Ajan kuluessa vähenevät entisestään ne tarinankertojat, jotka jotakin muistavat, ja jotka voivat menneestä ajasta kertoa omakohtaisena kokemuksena.

3.3 Tutkimusote

Opinnäytteen tutkimusotteena on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Laadullisen tutkimuksen kohteena on yleensä ilmiö, jota ei tunneta. Kvalitatiivisen tutkimuksen yleisimmin käytetyt aineistonkeruumenetelmät ovat haastattelu, kysely, havainnointi ja erilaisiin dokumentteihin pohjautuva tieto. Näitä menetelmiä voidaan käyttää yhdessä tai eri tavoin yhdisteltynä tutkimuskohteen ja tutkimukseen varattujen resursien mukaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 83.)

Olen etsinyt lähteitä, jotka palvelevat sekä tiedon taustoittamista, että myöhemmin hyödynnettävänä lähdeaineistona. Lähdekirjallisuuteen tutustuminen on samalla tutustumista omaan kehittämistyön lähestymistapaan. Omia ajatuksia voi peilata ja verrata toisten ajatuksiin. Tärkeintä olisikin löytää se tieto, joka on merkityksellistä oman tehtävän kannalta. (Ojasalo & Moilanen & Ritalahti 2018, 54.) Tässä olikin työtä aloittaessa hiukan pohtimista, sillä työ piti kyetä myös rajaamaan mielekkäästi.

Jorma Kanasen (2017, 33–36) mukaan tutkimusotteen valintaa laadullisena tutkimuksena puoltaa mm. tiedon ja tutkimuksen puute, syvällisen näkemyksen ja hyvän ku-

vauksen saaminen tutkittavasta ilmiöstä. Laadullisessa tutkimuksessa kyse ei ole Kananen mukaan myöskään yleistämisestä, sillä se pätee vain tutkittavan kohteen osalta. Saadut opinnäytetyön tulokset pohjatuvat vain Koulutuskeskus Salpaukseen, eikä niitä voi yleistää muihin ammatillisiin oppilaitoksiin.

Laadullisen tutkimuksen piirteistä opinnäytetyössä on tyypillisiä yhtymäkohtia mm. aidossa ympäristössä tapahtuvaan tutkimukseen sekä aineiston keräämiseen kohderyhmältä vuorovaikutuksessa tutkimuksen tekijän kanssa. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija on toimija, aineiston kerääjä, jonka tavoitteena on kokonaisvaltaisen ymmärryksen saaminen tutkittavasta ilmiöstä. (mt., 34.) Työn edetessä huomasin, että ammatillisen koulutuksen muotoutuminen yhdistettynä tiettyyn ajan jaksoon, antaa hyvän käsityksen siitä, kuinka Lahdessa ja lähikunnissa ammatillinen koulutus on lähentynyt liikkeelle. Sen perintö on osa tätä päivää Koulutuskeskus Salpauksessa.

Pohdin yhtenä kehittämistyön lähestymistapana myös palvelumuotoilua. Sen hyvänä puolena pidetään ketteryyttä, jota tarvitaan nopeassa toimintaympäristön muutoksessa ja kehitettäessä uusia innovatiivisia palveluja. (Ojasalo ym. 2018, 73.) Pohjana omassa tehtävässäni on osittain palvelumuotoiluun liittyvä kokemuksellinen suunnittelu. Näyttelyssä vierailleiden henkilöiden havainnointi ja tarkkailu on vahvistanut käsitystäni oppilaitoshistorian kiinnostavuudesta. Palvelumuotoilussa visualisointi ja prototyypin luominen ovat keskeisiä. Niiden avulla voidaan havainnollistaa palvelutilanteita ja testata erilaisia ratkaisuja. (Ojasalo ym., 72.) Työssäni tuotettu tieto, joka kohdennetaan eri tavoin eri kohderyhmälle, on eräässä mielessä kokeilu historiatiedon käytettävyydestä oppilaitoksessa. Vastaavaa ei ole kokeiltu aikaisemmin.

Humanistisen ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehittämishankkeet jaetaan kolmeen sisältökoriin, joista yhden sisällön muodostavat kulttuuriperintö, kulttuuri- ja luontomatkailu. (Kaalikoski & Luostarinen 2019, 14.) Kehittämistyöni on mielestäni luokiteltavissa tähän kulttuuriperinnön säilyttämistä koskevaan ryhmään, vaikka kyseessä ei olekaan varsinainen hanke. Näkökulma kuitenkin mielestäni on tuottajaosaamisen hyödyntämisestä ja tuottajaosaamisen tunnettuuden edistämisestä koulutussektorilla.

3.4 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä ovat haastattelu, benchmarkkaus ja kirjallinen aineisto. Mielestäni työssä tarvitsemani tiedon saisin parhaiten lähteisiin perehtymällä sekä haastatteleamalla henkilöitä, joilla on omakohtaista kokemusta. Voidakseni tarkastella historiaan painottuvaa, koulutuksesta kertovaa verkkonäyttelyä, tarvitsin toisen vastaavan oppilaitoksen, jossa näyttelytoimintaa on toteutettu aikaisemmin.

Asiakirja-aineiston ja muun arkistomateriaalin arvonmäärittäminen on työssäni ajankohtainen aihealue. Syksyn aikana on käynnistynyt Kuntaliiton ja Kansallisarkiston sekä Ammatillisen koulutuksen kehittämissyhtiön (AMKE ry) kanssa opetustoimen asiakirjojen säilytysaikoja koskeva arvonmäärittästyö. Olen mukana työryhmässä yhtenä AMKE ry:n Asianhallintaverkoston jäsenenä. Opinnäytetyö tarjoaa tilaisuuden pohtia samalla oppilaitoksessa olevan historiatiedon käytettävyyttä ja hyödynnettävyyttä tutkimukseen. Arvonmäärittäyksessä on kyse mm. tiedon säilymisestä tulevaisuudessa.

Kirjalliset lähteet

Aineistolähteinä olen käyttänyt tapauskoulujen arkistomateriaalia; vuosikertomuksia, pöytäkirjoja ja historiikkeja. Tietoa olen poiminut myös leikekirjoista, joihin on koottu lehtileikkeitä vuosien varrelta. Useiden vuosien ajan lehtileikkeiden kerääminen on kuulunut koulujen toimistohenkilökunnan työtehtäviin. Tämä on varmistanut sen, että tietoja on yhä saatavilla. Tiedonhaku on vaatinut aikaa ja paneutumista, sillä tietoa olen etsinyt Salpauksen ohella Lahden ja Orimattilan kaupunginarkistoista sekä Kansallisarkiston Hämeenlinnan toimipaikasta. Koska oppilaitokset ovat olleet osin yhdistyksen (Orimattilan naisyhdistys, Marttapiiriliitto) ja Lahden kaupungin omistamia, ovat niiden asiakirjat arkistoitu omistajatahon mukaisesti kyseisiin arkistoihin.

Nykyään on vallalla suuntaus, jonka mukaan analogiset, paperiasiakirjat digitoidaan sähköiseen muotoon ja paperiasiakirja tuhotaan. Suomessa Kansallisarkisto vastaa kulttuurihistoriallisen asiakirja-aineiston määrittelystä pysyvään säilytykseen. Kansallisarkisto on luokitellut paperiset, analogiselta säilytysmuodoiltaan kulttuurihistoriallisesti arvokkaat asiakirjat. Näiden joukkoon sisältyvien asiakirjojen on täytettävä tietyt kriteerit, jotta asiakirjat katsotaan arvokkaiksi paperisina säilytettäväksi. Tällaiseen ryhmään kuuluvia asiakirjoja ovat mm. sellaiset asiakirjat, jotka ovat harvinaisia ja aineutlaatuisia. Myös materiaaliltaan ja informaatioarvoltaan asiakirja voi olla arvokas. (Kansallisarkisto Akti 1/2019, 15.) Yksi kriteereistä on tunnearvo, johon mielestäni

näiden kolmen koulun asiakirjatkin voidaan rinnastaa. Asiakirjat omalla tavallaan edustavat Salpauksen historiaperintöä ja ovat tunnearvoltaan siten merkittäviä. Asiakirjoja myös käytetään aikaisemmin mainitsemaani koulun näyttelyssä ja alkuperäisinä asiakirjoina niillä on siten myös käytettävyyssarvoa. Opinnäytetyössäni ne valottavat luotettavina lähteinä koulujen historiaa.

Opinnäytetyön luotettavuuden varmistavat pääosin arkistolähteet ja aikaisempi tutkimustieto. Muistitieto on aina ajan kultaamaa, joten pieniä epätarkkuuksia voi muisteluissa esiintyä. Alkuperäisen arkistoaineiston käsittely oli toisinaan haasteellista, koska osa tekstistä oli käsin kirjoitettua. Käsialasta oli toisinaan vaikea saada selkoa. Lisäksi vanhahtava teksti sinänsä oli paikoitellen vaikealukuista.

Tutkimuksen näkökulmasta esimerkiksi vanhat luokkalehdet ovat mielestäni kiinnostavia. Eri vuosien lehtiä tutkiessa voi huomata, kuinka aika vaikuttaa myös kirjoitettuun kieleen ja kirjoitustyyliin. Vanhimmat säilyneet Orimattilan emäntäkoulun luokkalehdet ovat vuodelta 1907. Niiden sisällöstä huokuu kansallinen ja isänmaallinen henki. Kirjoitustyyliä ilmentää yhteen tarinaan poimimani kirje toiselle opiskelijatoverille vuodelta 1910. Vanha, painettu lähdeaineisto palvelee monen eri tieteenalan tutkimusta. Historian ohella lähteitä voivat käyttää vaikkapa kielitieteilijät tutkimuksissaan. Kulttuurituottajana tavoitteeni on löytää niille uudenlaista käyttöä omassa organisaatiossani.

Haastatteluaineisto

Haastattelu sopii aineistonkeruumenetelmäksi silloin, kun tutkimus suuntautuu menneeseen. (Kananen, 143.) Saadakseni aineistoa tarinoihin, haastattelin neljää entistä työntekijää. Haastattelut suoritin 18.10. – 3.12.2019 välisenä aikana. Olin laatinut jokaiselle haastateltavalle rungon kysymyksistä, mutta varsinaista yhteistä teemaa haastateltavien kysymyksissä ei ollut. Halusin antaa vastaajille ”vapaat sanat”. Johdatin haastattelutilanteessa kunkin haastateltavan siihen ajanjaksoon, jossa kukakin oli toiminut. Haastattelut olivat avoimia haastatteluja, joissa kukin sai tuoda esiin vapaasti omia muistojaan.

Haastateltavieni neljän henkilön työura on liittynyt tapauskouluihin. He myös edustivat kaikkia tapauskouluja. Kahteen heistä otin henkilökohtaisesti yhteyttä ja toiset kaksi henkilöä valikoitui ”välikäsen” kautta. Minulla oli tilaisuus olla kertomassa 15.10.2019 pidetyssä Salpauksen Seniorit ry:n kokouksessa parhaillaan Salpauksessa

esillä olevasta näyttelystä ja samalla myös opinnäytetyöstäni. Tilaisuuden jälkeen sain kaksi haastateltavaa. Salpaus Seniorit ry on yhdistys, johon kuuluu tällä hetkellä noin 190 jäsentä. (Koulutuskeskus Salpaus -kuntayhtymä 2019.) Yhdistykseen voi liittyä jokainen kuntayhtymässä työskennellyt henkilö.

Haastatellut henkilöt, Lahden käsityö- ja talousammattikoulun sekä sittemmin Lahden ammattikoulun pitkäaikaiset työntekijät, opettaja ja toimihenkilö kertoivat muistojaan omalta työuraltaan. He olivat molemmat olleet työssä jo koulun perustamisen aikoihin. Orimattilan koti- ja laitostalousoppilaitoksessa työskennelleen toimihenkilön kokemukset pohjautuivat viiden vuoden ajanjaksoon. Lahden talouskoulua edusti opettajana siellä työskennellyt henkilö, joka nuoruudessaan oli opiskellut Orimattilan emäntäkoulussa. Sieltä matka oli jatkunut Järvenpään kotitalousopettajaopistoon.

Haastattelut nauhoitin matkapuhelimella. Opinnäytetyön valmistuttua tutkimusaineisto jää muistitikulle taltioituna oppilaitokseen myöhemmin hyödynnettäväksi. Ne tarinat, jotka olen kirjoittanut osin haastattelua ja aineistoa yhdistämällä, arkistoidaan kirjallisina oppilaitoksen arkistoon.

Benchmarkkauskohteena Haapaveden Kasvitarha- ja keittokoulu

Samaan aikaan Orimattilan emäntäkoulun kanssa 1890-luvulla, aloitti toimintansa Nora Pöyhösen perustama Kasvitarha- ja keittokoulu. Koulun johtajatar, Nora Pöyhönen oli, kuten Orimattilan emäntäkoulunkin johtajatar Fanny Syrjänne, persoona, jonka elämäntyö oli merkityksellinen monessa mielessä. Nora Pöyhösen elämäntyöstä on kirjoitettu muun muassa koulun perustajana, opettajana, puutarha-alan kehittäjänä ja tasa-arvon edistäjänä. (Joki-Kolehmainen & Majava 2012, 10.)

Haapavedellä perustettu koulu oli kiinnostava vertailukohde. Jotta verkkonäyttely voidaan toteuttaa, tarvitaan tietoa ja aineistoa. Haapaveden koulu toimi hyvänä esimerkkinä ja sen avulla oli mahdollista peilata Salpauksessa olevaa aineistoa vastaavaan käyttöön.

Ruustinna Pöyhönen oli väsymätön vaikuttaja, joka antoi vahvan näytön mm. kasvitarhavihjelyksen menestymisestä Pohjanmaalla. Hän kirjoitti itse oppilailleen oppikirjan, lyhyen Kasvitarhaopin. Riittävän ytimekästä oppikirjaa ei tuolloin hänen mielestään ollut saatavilla. Puutarha-lehteen, joka alkoi ilmestyä vuonna 1898, hän kirjoitti

myös ahkerasti. Nora Pöyhösellä oli Fanny Syrjänteen tavoin yhteys naisasialiikkeen. Suomen Naisyhdistyksen julkaisemassa Koti- ja Yhteiskunta -lehdessä kiinnitettiin erityinen huomio maalaisnaisiin. Tavoitteeksi asetettiin naisten koulutustason parantaminen. Lehden Kasvitarha-liitteeseen Nora Pöyhönen kirjoitti naisyhdistykselle omistetun runon ”Kylväjä”. Runo julkistettiin lehdessä vuonna 1904. (mt., 67.) Runosta poimimani pari säettä kuvastavat mielestäni sitä, kuinka tärkeänä työtä tuona aikana pidettiin, ja kuinka palkitsevaa siinä onnistuminen oli.

Jos kylväjän maa-ala karua on,
Ei raivattu vainio vielä,
Niin kivet ja kannot ja oksat ja puut
Ne aina on kylväjän tiellä.

Sä kerran kylvösi kukkivan näät,
ja heelmän se kauniina kantaa.
Saat kerran nähdä sä riemuiten,
Mitä syvyyden aarteet antaa. (Joki-Kolehmainen & Majava 2012, 9.)

Johtajatar Pöyhönen kutsuttiin jäseneksi kotitalouskomiteaan, joka kokoontui Helsingissä vuosina 1908 – 1914. Hän ymmärsi sääolosuhteiden merkityksen hallanarkojen kasvien kasvattamisessa. Monet lehtikirjoitukset, näyttelyihin osallistuminen ja entisten oppilaiden välittämä tieto koulusta levisi ja Nora Pöyhönen kutsuttiin puhujaksi moniin tilaisuuksiin. Hän oli tietoinen siitä, että uuden omaksuminen voi olla vaikeaa. Tähän oli apukeinona kasvitarhan tuotteiden vieminen näyttille ja maisteltavaksi. Muun muassa suuret kurpitsat olivat aiheuttaneet suurta ihastusta paikkakunnan miehissä. He päättivät palkata oppilaan koulusta kertomaan, miten niin suuria kurpitsoja kasvatetaan. Näin alkoi kehittyä kotitalousneuvontajärjestelmä ruustinna tiennäyttäjänä. (mt., 68-69.)

Nora Pöyhösen toimintatavalla on yhteys Lahden talouskouluun, jossa tuliaisten viemistä käytettiin keinona anottaessa rahoitusta koululle. Tässä oli ainekset yhteen tarinaani. ”Suukkoskakuksi” nimitetty kakku saavutti suuren suosion ja sai aikaan myönteisen rahoituspäätöksen.

Haapaveden kasvitarha- ja keittokoulu tuli tunnetuksi myös maamme rajojen ulkopuolella mm. Englannissa sekä Ruotsissa, jossa kouluja on mallinnettu Pöyhösen mallin mukaan. Koulu sai tunnustusta hyödyllisten kasvien viljelyssä ja keittotaidossa

mutta myös kotien kaunistukseen kasvatetut kukat kiinnostivat lehtien lukijoita. Ruustinnan lämmin suhtautuminen oppilaisiin ja nuorisoon johdatti hänet myös harrastuksen pariin, josta lähti kipinä kansanopiston perustamiseen Haapavedelle vuonna 1896. (mt., 68.)

Koulu tänään

Haapavedellä ruustinnan koulun perintö elää yhä. Sitä vaalitaan nykyään Haapaveden ammattiopistossa, joka kuuluu JEDU, Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymään. Kuntayhtymän verkkosivuilla koulu ja sen historia on esillä. Koulu on kokenut vuosien mittaan monia eri nimenmuutoksia. Haapaveden ammattiopisto nimi tuli käyttöön vuonna 2007. Koulu toimi yksityisenä vuoteen 1955 asti ja jatkoi sen jälkeen valtion oppilaitoksena. 1.8.1995 – 31.12. 2011 oppilaitoksen omistajana oli Siika-Pyhäjokialueen koulutuskuntayhtymä. Vuoden 2012 alusta sen omistajana on ollut Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymä. (Jokilaakson koulutuskuntayhtymä 2019.)

Havaitsin Orimattilan ja Haapaveden koulujen historiassa monia yhteisiä piirteitä. Halusin tästä syystä perehtyä hiukan tarkemmin myös koulun vaiheisiin. Historian tuntemus auttaa hahmottamaan ajankuvaa ja selkiyttää maassamme tapahtunutta kotitalousalan kehitystä.

Näyttely Kansallisarkistossa

Kasvimaalta keittiöön - yli vuosisata pohjoissuomalaista puutarhaa, kasvimaata ja kotitaloutta -näyttely rakentuu kymmenestä osasta. Pöyhösen perheen lisäksi näyttely tutustuttaa kasvitarha- ja keittokoulun alkuvuosiin, kurssilaisiin, kasvimaalla työskentelyyn, kokeiluihin uusien kasvien hyödyntämisestä, ruustinnan puutarhaan, kasvisruokiin sekä koulun näyttelyihin ja sen saamiin tunnustuksiin. (Kansallisarkisto 2019.)

Kansallisarkiston verkkonäyttely on toteutettu alkuperäisen Oulun maakunta-arkistossa 1990-luvun lopulla esillä olleen näyttelyn jatkumona. Näyttelyn asiakirjat ovat maakunta-arkistossa ja valokuvat joko arkistossa tai edelleen Pöyhösen suvun hallussa. Näyttely kertoo niistä alkuvaikeuksista, joita koulun perustaminen ja kasvimaaja puutarha-aatteen edistäminen tarmokkaalle ruustinnalle aiheutti. Esiin tulee myös Nora Pöyhösen kunnioitettava elämäntyö, sekä hänen jalanjäljillään jatkaneiden Pöyhösen suvun jäsenten saavuttama työ. (Kansallisarkisto 2019)

Vertaamalla näyttelyn toteutustapaa Orimattilan emäntäkoulun ja myöhemmän kotitalousopistoon, mahdollistaa tallella oleva aineisto vastaavan verkkonäyttelyn rakentamisen Salpaukseen. Säilyneet esineet, valokuvat, asiakirjat ja jokunen säilynyt oppikirjakin on mahdollista kytkeä sulavaksi kokonaisuudeksi.

4 TUTKIMUKSIA TARINANKERRONNAN JA AMMATILLISEN KOULUTUKSEN VAIHEIDEN TAUSTALLA

4.1 Tarinankerronta kehittämistyössä

Tarinallistaminen on kiehtonut monia eri ammattikorkeakoulujen päättötöiden tekijöitä viime vuosien aikana. Eräs tuoreimmista töistä kulttuurituotannon alalta on mm. Pieksamäen kaupungin kulttuuri- ja matkailukohde Nukkekodin kehittämismahdollisuuksia tulevaisuudessa kartoittanut opinnäytetyö. Työssä kartoitettiin erilaisia kehittämiskohteita laaja-alaisesti eri toimijoiden kanssa, jotta Merirosvokapteeni Auringosta ja Nukkekodista saataisiin tulevaisuudessakin vetovoimainen matkailukohde Pieksamäelle. Opinnäytetyö kokoaa Nukkekodin ja Joonas Auringon historian lyhyesti kansiin sekä luo 10-vuotissuunnitelman Joonaksen ja Nukkekodin tuotteistamiseksi (Säpyskä-Hietala 2019, 7).

Anna Ritola on laatinut palveluliiketoimintaan sijoittuvan opinnäytetyönsä Anne Kalliomäen asiantuntemukseen perustuvan tarinallistamisen prosessin pohjalta. Opinnäytetyön tarkoituksena oli muodostaa Museokahvila Vaniljahelmelle sopiva ruoka-tuotteen tarina. Opinnäytetyön tutkimuskysymys oli, miten luoda tarinan hahmosta, Alice Wikströmistä, ruokatarina. Museokahvila Vaniljahelmen lisäksi opinnäytetyö käsittelee keskeisimpiä ilmiöitä ruoka- ja kulttuurimatkailijaprofiileissa Hämeessä. Ritolan mukaan yhtenä tavoitteena oli kehittää Museokahvila Vaniljahelmen myyntiä ja markkinointia tarinallisuuden avulla. (Ritola 2018, 6.)

Kolmas tarinallistamiseen liittyvä opinnäytetyö on Emma Soikkelin (2014, 17) Jyväskylän ammattikorkeakoulussa laatima selvitys Pirkanmaan alueella toimivien tapahtumatuottajien tarinan hyödyntämisestä elämyksen luomisessa. Työn toimeksiantaja Tampereella toimiva Tarinakone halusi selvittää laajentamismahdollisuuksiaan Pirkanmaan alueella. Työn tuloksena voitiin mm. todeta, että tarinallistaminen sinänsä on kiinnostava kehittämisen tapa, mutta riittävästi taitoja sen hyödyntämiseen ei välttämättä ole.

Tarinallistaminen on kiinnostanut aiheena monia opiskelijoita, joista kolme edellä mainittua ovat esimerkkeinä tarinan kytkemisestä erilaisiin tapauksiin ja eri tyyppisiin

kehittämistyön tilaajiin. Uskon, että tästä syystä tarinallistaminen on kiinnostava lähestymistapa, koska se sopii niin moniin toimijoihin ja monenlaiseen kehittämistyöhön usealla alalla.

Tarinallistaminen on kytkettävissä myös luovuuteen. Jotta uudet luovat ajatukset ja niiden myötä myös mullistavat innovaatiot syntyisivät, tuovat Jim Solatie ja Mika Mäkeläinen (2009, 80) näkemyksen ajattelun johdattamisesta tavallisuuden ulkopuolelle. Luovuus on heidän mukaansa uusien näkökulmien oivaltamista ja vaihtoehtojen etsimistä. Erilaisia keinoja tulee uskaltaa kokeilla.

Ritolan (2018, 51.) mukaan tarinoiden luominen ei yksistään riitä, vaan ne on otettava käyttöön. Vastaava ajatus on johdattanut omaakin työtäni, jotta tehty työ, saadut tarinat voidaan todella hyödyntää ja ottaa käyttöön.

4.2 Ammatillista koulutusta koskeva tutkimus – tapauskoulujen taustaa

Ammattikoulutuksen syntyä Suomessa on tutkittu eri yliopistojen oppiaineissa. Olen taustoittanut ammatillisen koulutuksen historiaa mm. Kirsi Klemelän (1999), Jari Laukian (2013) ja Mailis Korkiakankaan (2013) tutkimusten valossa. Nämä tutkimukset ovat auttaneet hahmottamaan ammatillisen koulutuksen muodostumista ja kehityskulkua. Opinnäytetyöni tapauskoulut ovat liitettävissä tutkimusten kontekstiin.

Ammatillisten oppilaitosten syntyminen

Laukian (2013, 23 – 24.) mukaan ammattikoulua koskeva tutkimustraditio maassamme on nuorta ja varsin ohutta. Toisen maailmansodan jälkeistä ammatillista koulutusta valottavia teoksia on yleisesti ottaen vähän. Ammatillista koulutusta on tosin tutkittu jo 1950-luvulla, mutta tutkimukset ovat painottuneet tiettyjen ammattialojen, lähinnä käsityön ja teollisuuden ammattikasvatuksen muotoutumisen tutkimiseen. (Klemelä 1999, 14.) Kirsi Klemelän tutkimus Ammattikunnista ammatillisiin oppilaitoksiin on ammatillisen koulutuksen yleisteos, jossa ammatillisen koulutuksen rakenne ja kehittyminen 1800-luvun alkupuolelta 1990-luvulle ovat keskiössä. Klemelän tutkimus painottuu aloittaisen kehityksen seuraamiseen kronologisesti, sillä ammatillista koulutusta kehitettiin aloittain aina 1970-luvulle saakka. (Laukia 2013, 25.)

Klemelä on tutkimuksessaan tuonut esiin ammatillisen koulutuksen yhteiskunnallista tehtäväkenttää. Koulutuksen avulla syntyy ihmisiä, joilla on tuotantoelämän kannalta

sopivat tiedot, valmiudet ja taidot. Peilaten näkemystä nykyiseen opetustoimen lainsäädäntöön, ei ammatillisen koulutuksen tavoite ole muuttunut. Toinen ammatillisen koulutuksen tehtävä Klemelän mukaan on kansalaisten sivistystason kohottaminen. Ammatillisella koulutuksella on merkittävä rooli valmiuksien antajana ja edistäjänä. Lisäksi koulutus helpottaa niin nuoren kuin vanhemmankin oppilaitoksesta valmistuneen työelämään sopeutumista. (Klemelä 16 - 19.) Työelämän muutokset vaativat jatkuvaa tiedon päivittämistä ja uusien asioiden opettelua. Oppilaitoksessa työskentelevänä totean tämän olevan varsin tuttua edelleen.

Ammattikoulun historiaa Suomessa vuosina 1899 - 1987 valottanut Jari Laukia (2013, 11.) on väitöskirjassaan tarkastellut *ideologiaa* ammattikoulun taustalla. Mistä ammattikoulu syntyi ja miten se vastasi tavoitteeseen sivistyneen kansalaisen ja työntekijän muotoutumiseksi. Hänen tutkimuksensa aikaraja-alue alkaa vuodesta 1899, jolloin Helsingissä käynnistyi maamme ensimmäinen ammattikoulu. Vähitellen ammattikoulujen lukumäärä alkoi kasvaa ja ammattikoulut vakiinnuttivat paikkansa suomalaisen ammattikoulutuksen kentässä. Ammattikoulutuksen määrällinen laajeneminen tapahtui 1960 – 1970 -luvulla.

Laukian mukaan ammattiin opettamista ja työelämään valmistautumista ammattikoulutuksen ohella tapahtui myös eri tavoin organisoidun työssä oppimisen kautta. Työnantajat perehdyttivät ja kouluttivat henkilöstöään sekä kouluttautuminen tapahtui myös oppisopimusjärjestelmän avulla, joka nykyäänkin on yksi ammatillisen koulutuksen järjestämismuoto. Työssäoppimisen erilaiset organisoimistavat johtivat koulutuksen kehittymiseen hierakkiseksi siten, että muodostui eri koulutusväylät työntekijätasolle, työnjohtajille sekä ylemmän tason johdolle ja tutkijoiden ja virkamiesten koulutukseen. Eri alojen ammatillinen koulutus rakentui myös hallinnollisesti eriytyväksi jopa seitsemän eri ministeriön alaiseksi kokonaisuudeksi. (mt., 10.)

Lähimpänä opinnäytetyöni aihetta on Mailis Korkiakankaan kotitalousalan ammattikasvatusta käsittelevä väitöskirjatutkimus. Hänen tutkimuksensa on ajoittunut tarkasteluvälille vuosina 1890 – 2000. Tutkimuksen viitekehys muodostuu *ammattikasvatuksesta kasvatuksen muotona*. Korkiakangas on väitöskirjassaan tarkastellut kahta oppilaitosta. Toinen hänen tutkimuksistaan olleista kouluista, Elias Lönnrotin Emännyskoulu, edustaa kotitalousalaa. Toinen Korkiakankaan tutkimuksen tapauskouluista on Järvenpään Kotitalousopettajaopisto, alan opettajankoulutusta edustavana.

Korkiakankaan (2103, 11) mukaan kotitaloustaitojen opetuksesta on tullut ajan mitaan väylä tutkintoon johtavaksi korkeakoulutukseksi. Koulutuksen lisääntyminen ja muuttuva työelämä ovat vaikuttaneet kotitaloustyön ammatillistumiseen.

Muuttunut elämäntapa, naisten työssäkäynnin lisääntyminen kodin ulkopuolelle on vaikuttanut perinteisesti kotona opitun ja tehdyn työn siirtymisen myös yhteiskunnan tarjoamien palvelujen pariin. Julkisten palvelujen rinnalle on syntynyt yksityisten palveluntarjoajien palveluja. Nämä palvelukonseptit ovat esimerkiksi kotitaloustöihin ja arjen muihin askareisiin liittyviä palveluja. (mt., 11.)

1800-luvun lopulla Suomessa vallitsi ilmapiiri, joka oli suotuisaa kotitalousalan kehitykselle (mt., 11). Uudet aatteet ja liikkeet käynnistivät uusia tuulia. Orimattilan emäntäkoulua ei olisi syntynyt ilman tarmokkaita naisyhdistyksen uudistusmielisiä jäseniä. Yhdistyksen säännöistä käy ilmi, että koulutuksen merkitys uuden oppimisessa ovat keskiössä, aivan kuten nykyäänkin. Sääntöjen toisessa pykälässä mainitaan, että koulun tarkoituksena on antaa tietoa yleisissä sivistysaineissa sekä ”tietoa ja taitoa eritoten senlaisissa taloustöissä ja askareissa, jotka ovat välttämättömäksi hyödyksi naiselle tulevana perheenemäntänä ja äitinä”. (Naisyhdistyksen säännöt, Orimattilan Naisyhdistys 1896.) Säännöissä vahvistettiin tuleva opetusohjelma.

Kotitalouteen liittyvä tutkimus on kiinnostanut myös historiatieteitä. Yhtymäkohtia kotitalouteen on naisjärjestöjä, maatalouskoulutusta ja sukupuolten välistä työnjakoa käsittelevillä tutkimuksilla, joista esimerkiksi Anne Ollilan kulttuurihistoriallinen tutkimus perheen ja naisen aseman tarkastelusta on osoituksena. Ollilan väitöskirja käsittelee yli sata vuotta kotitalousneuvontaa tarjonneen Martta-järjestön toimintaa. (Korkiakangas, 29.)

Maamme ensimmäiset talouskoulut olivat myös 1890-luvun tuotoksia. Ensimmäiset koulut perustettiin Tampereelle ja Kuopioon. Tampereen talouskoulun syntyyn vaikutti erityisesti työväenyhdistys, tosin koululla oli olemassa jo kannatusyhdistys vuodesta 1890. (100 vuotta ammatillista kotitalousopetusta, kotitalousoppilaitosten rehtorit ry. 1992, 11.)

Kuopion pedagogillinen keittokoulu oli myös osoitus tarmokkaiden naisten toiminnasta. Näiden naisten joukkoon lukeutui mm. Minna Canth, joka kirjoittamissaan näytelmissä ja lehtiartikkeleissa valisti niistä epäkohdista, jotka olivat esteenä naisten aseman parantamiselle. Vuonna 1846 oli Kuopiossa perustettu koulu köyhille tytöille,

jonka Rouvasväenyhdistys otti ylläpitääkseen. Naisten aktiivisuus Kuopissa johti muutamana vuosikymmen myöhemmin Kuopion Naisyhdistyksen perustamista valmistelevaan kokoukseen huhtikuussa 1886, jossa pöytäkirjanpitäjänä toimi Minna Canth. Toive keittokoulun saamisesta Kuopioon toteutui Suomen Suurruhtinaskunnassa 2.9.1892. (mt., 18-19.) 1800-luvun lopun voi todeta olleen merkittävää aikaa niin koulutuksen, kuin naisten asemankin näkökulmasta.

Ammatillinen koulutus Päijät-Hämeessä

Ammatillisen koulutuksen juuret Päijät-Hämeessä ulottuvat syvälle 1700-luvulle. Varhaisimpina edustajina pidetään kehräämökouluja, joissa opetettiin ompelua, kehräämistä, merkitsemistä, lukemista ja kirjoittamista. 1800-luvulla Orimattilassa, Hollolassa ja Padasjoelle käynnisteltiin maatalousalan opetusta. Käsityöopetuksen perinteiden jatkajana toimi Itä-Hämeen maanviljelysseuran kiertävä kutomakoulu. (Hassinen & Kainulainen & Heinonen 2003, 8-9.)

Maamme ensimmäinen emäntäkoulu, Orimattilan emäntäkoulu aloitti toimintansa Orimattilassa vuonna 1893. Lahdessa talouskouluopetusta oli annettu kansanopistossa, josta opetus siirtyi Itä-Hämeen Marttapiiriliiton toteuttamaksi Lahden talouskouluun. Vuonna 1910 perustetun Lahden kauppakoulun ohessa järjestettiin kaksivuotista liikeapulaisitakoulua. (Hassinen ym. 9)

Lahdesta kehittyi vähitellen merkittävä koulukeskus, jossa oli kansanopisto, työväenopisto, kauppakoulu, ammattikoulu, maanviljelyskoulut, kotiteollisuuskoulu sekä oppikoulut. Näiden vaikutusalue ulottui Päijät-Hämeeseen ja osin sen ulkopuolellekin. (Hassinen & Heinonen 1995, 22.)

Ammatillinen koulutus laajeni merkittävästä 1940- ja 1950-luvuilla. Tähän vaikutti Lahden kaupungin poikien valmistavan ammattikoulun ja yksitoista vuotta myöhemmin perustetun tyttöjen koulun, Lahden käsityö- ja talousammattikoulun käynnistyminen. Hollolaan syntyi Kotiteollisuusyhdistyksen perustama naiskotiteollisuuskoulu 1950-luvun puolivälissä. 1970-luvulla siihen yhdistettiin Orimattilassa aikaisemmin toiminut, 1960-luvulla perustettu naiskotiteollisuuskoulu. Lahdessa toimi vuosina 1944 - 1958 Kelloseppäkoulu. Tekninen koulutus käynnistyi 1945 perustetussa teknillisessä koulussa. Tilapäinen sairaanhoitajakoulu aloitti syksyllä 1955 ja pian koulu vakinaistettiin Lahden sairaanhoito-oppilaitos nimisenä. (Hassinen & Kainulainen & Heinonen, 10-11.)

Vastaavaa ammatillisen koulutuksen kehityskulkua tapahtui myös Heinolassa, jossa oli 1950-luvulla perustettu Itä-Hämeen ammattikoulu, 1970-luvulta olevat käsi- ja taideteollisuusoppilaitos sekä kauppaoppilaitos. (Hassinen ym. 11.)

Päijät-Hämeen koulutuskuntayhtymästä Koulutuskeskus Salpaukseen

Lahdessa valmisteltiin 1970-luvulla kuntainliittopohjaista ammattikouluhanketta, jotta perustamiskustannuksia voitaisiin jakaa Lahden kaupungin ja lähikuntien kesken. (Holm 1995, 9-10.). Hämeen lääninhallitus vahvisti kuntainliiton perussäännön 2.6.1971. Kuntainliitosta muodostui 14 kunnan yhteenliittymä, jonka toimintaa ohjasi kunnallislakiin pohjautuva perussääntö. (Hassinen ym. 13.)

Vuonna 1996 toimintansa aloittaneet oppilaitokset ovat pohjana nykyiselle Koulutuskeskus Salpaukselle. Oppilaitokset: Lahden ammatti-instituutti, Lahden käsi- ja taide-teollisuusoppilaitos, Lahden sosiaali- ja terveysalan oppilaitos, Lahden ravitsemis- ja matkailualan oppilaitos, Lahden kauppaoppilaitos, Orimattila-instituutti sekä Päijänne-instituutti, muodostavat nykyisen Koulutuskeskus Salpauksen. Näiden lakkautuneiden oppilaitosten historiaa on tallennettu Koulutuskeskus Salpauksen arkistoon.

4.3 Koulut tarinoiden takana

Koulujen historiaan tutustuminen on auttanut paitsi hahmottamaan yleistä kehityskaarta, myös mahdollistanut kiinnostavien asioiden poimimista tarinoiksi. Kuvaan seuraavassa koulujen alkuvaiheita.

Orimattilan emäntäkoulu

Klemelän (1999, 172-173) mukaan pohja kotitalousopetukselle luotiin 1800-luvun lopulla, jolloin maahamme syntyi lukuisia emäntäkouluja. Koulujen tarpeellisuutta oli pohdittu jo 1850-luvulla. Vuonna 1891 professori Leo Mechelin ehdotti, että jokaiseen kuntaan perustettaisiin emäntä- ja isäntäkouluja. Näin ei kuitenkaan käynyt, mutta senaatti päätti alkaa myöntää avustusta maamies- ja emäntäkouluille. Valtionapu innoitti uusien emäntäkoulujen perustamiseen.

Orimattilassa vuonna 1890 perustettu naisyhdistys oli aktiivinen toimija, joka ajoi koulun perustamista aktiivisesti. Varoja kouluhankkeen perustamiseksi alettiin kerätä mm. pitämällä iltamia ja järjestämällä arpajaisia eri puolilla pitäjää. (Hosiaislouma-Karppinen 1993, 15.)

Alkuvaikeuksien jälkeen koulutyö emäntäkoulussa voitiin aloittaa syyskuussa 1893 juuri valmistuneessa koulurakennuksessa kahden nuoren opettajan voimin. Ensimmäisistä 12:sta oppilaasta seitsemän oli kotoisin Orimattilasta. Koko emäntäkoulun historian ajan oppilaat olivat kotoisin maanviljelyskodeista. Monet heistä palasivatkin koulun käytyään takaisin maalaistalon askareisiin, osa hakeutui taloudenhoitajiksi tai emännöitsijöiksi. Ensimmäisinä vuosina oppilaiden ikä vaihteli 14 – 37 vuoden välillä. Vähitellen ikä vakiintui 17 – 18 vuoteen. (mt., 16-17.)

Marttayhdistyksen toiminta, joka liittyi kiinteästi myös emäntäkouluun, käynnistyi vuosisadan vaihteessa ompeluiltoina ja pieninä retkinä paikkakunnan eri kyliin. Ensimmäiset emäntäpäivät järjestettiin vuonna 1907, ja niistä muodostuikin vuosittainen runsaasti yleisöä keräävä tapahtuma. (Honka-Hallila 2010, 56.)

Hosiaislouma-Karppisen mukaan emäntäkoulu oli opetusohjelmaltaan uranuurtaja. Haapaveden kasvitarha- ja keittokoulussa opetuksen pääpaino oli ollut puutarhanhoidossa. Orimattilassa 1800-luvun lopulta säilyneen todistuspohjan mukaan opetusohjelmaan sisältyi pääpainoisesti käsitöitä, mutta myös ruokatalouden opetusta, kasvitarhan- ja kananhoitoa sekä lastenhoito-oppia. Oppiaineita olivat myös yhteiskuntaoppi, isänmaan historia, isänmaan kirjallisuus, yleinen emännöitsemiskyky, laulu sekä kirjeenvaihto-oppi. Kansallisarkiston Hämeenlinnassa arkistossa oleva arvosanakirja vuodelta 1899 vahvistaa samat oppiaineet. Arvosanakirjan mukaan kyseisenä vuonna ”päästötodistuksen arvonumerot” saavina oppilaina mainitaan oppilaat Anna Laine, Johanna Maria Jaakkola, Iita Maria Tuiskula, Jenny Emilia Juhakkala, Alma Aliina Mustasaari, Iida Hietanen sekä Anna Sihvola. (Arvosanamatrikkeli, Orimattilan emäntäkoulu 1899.)

Opetusohjelma laajentui 1920-luvun alussa, jolloin silloisen johtajattaren Fanny Syrjänteen esityksestä mukaan tuli myös karjanhoito. Tämän jälkeen opetus laajeni maatalouteen. (Hosiaislouma-Karppinen., 23.) Huhtikuussa 1920 koululla vietettiin juhlaa, sillä emäntäkoulu oli muuttunut ensimmäiseksi valtion omistamaksi emäntäkouluksi. Koulu nimi muuttui tuolloin Orimattilan kotitalousopistoksi. 1920-luvusta muodostui koulun monien suurten hankkeiden ja kehitysaskeleiden vuosikymmen. (mt., 32.)

Seuraavalla vuosikymmenellä kotitalousopiston tilat alkoivat käydä ahtaiksi. Oppilaita pyrki enemmän kuin kouluun mahtui. Vuonna 1931 pyrkijöitä emäntäkoulukurssille

oli 111. (mt., 35.) Koulun opetus ei ollut oppilaille ilmaista. Lukuvuonna 1910 – 1911 perittiin oppilailta maksua yhdeksältä kuukaudelta 45 markkaa ja niiltä oppilailta, jotka eivät asuneet koululla, 18 markkaa. Ruokamaksua perittiin kaikilta 18 markkaa kuukaudessa. (Vuosikertomus 1910-1911, Orimattilan emäntäkoulu., 8.) Kouluun ha-
keutumisesta mainostettiin vuonna 1914 Suomen Nainen -lehdessä ja ilmoituksesta il-
menee, että kurssimaksu ja ruoka olivat tuolloin jo hiukan kallistuneet. (Suomen Nai-
nen 1914, 244.)

Kuva: Lehti-ilmoitus Suomen Nainen 1914 -lehdessä. Ilmoituksessa kerrotaan tietoa opiskelun kustan-
nuksista Orimattilan emäntäkouluun periville. Koulutuskeskus Salpauksen arkisto.

Lahden talouskoulu

Lahden talouskoulun synty käynnistyi Itä-Hämeen Marttapiiriliiton vaikutuksesta vuonna 1949. Ensimmäisten talouskoulujen perustamisen taustalla oli tarve kehittää ja kohottaa naisten tietoja ja taitoja, mikä siten palvelisi myös koteja ja kotien hyvinvointia maassamme. Salpauksessa säilyneissä opetusdioista käy ilmi, että puhtaus ja siisteys sekä terveellinen ravinto ovat olleet keskeisiä oppitunneilla käsiteltyjä aiheita. Tästä ovat osoituksena myös vuosien varrelta säilynyt esineistö.

Lahden talouskoulun arvosanakirjasta vuoden 1973 kohdalta voi yhä havaita yhtäläisyyksiä Orimattilan kotitalousopiston oppiaineiden kanssa. Talouskoulussa opetettiin mm. käsitöitä, ruoanvalmistusta, ravinto- ja ruokatavaraoppia, lastenhoitoa ja terveystieteitä sekä yhteiskuntaoppia. Uudempia oppiaineita olivat asunto- ja kodinhoito-oppi ja perhekasvatus. Järjestelykykyyn, siisteyteen ja työtehoon kiinnitettiin myös huomiota. (Arvosanakirja 49. kurssi, Lahden talouskoulu.)

Seuraavalla vuosikymmenellä talouskoulun valtakunnallisen opetussuunnitelman perusteissa määriteltiin talouskoulun tavoitteeksi, että

talouskoulun suorittanut opiskelija pyrkii tietoisesti lisäämään valmiuksiin suoriutua oman kodin hoidosta, parantamaan oman elämänsä hallintaa sekä edistämään omaa inhimillistä kasvuaan ja lähimmäistensä hyvinvointia (Ammattikasvatushallitus 1988, 2).

Talouskoulujen tuottamien valmiuksien merkitys, kuten kotitalouden hoitoon liittyvät tiedot ja taidot sekä osaavana kuluttajana toimiminen, ovat elintason kohoamisen myötä nousseet uudelleen arvostetuiksi. (100 vuotta ammatillista kotitalousopetusta, 20.)

Lahden talouskoulu siirtyi Itä-Hämeen Marttapiiriliitolta Päijät-Hämeen ammattikoulutus- ja suojatyökuntainliiton omistukseen vuonna 1987. Tuolloin Lahdessa nähtiin, että talouskoulun liittyminen perustettavaan Päijät-Hämeen sosiaalialan oppilaitokseen oli välttämätöntä talouskoulun toiminnan jatkumiseksi ja voimavarojen riittämiseksi myös tulevaisuudessa turvaamaan ammattiin valmistavaa koulutusta. (Holm 1995, 88.)

Lahden käsityö- ja talousammattikoulu

Tyttöjen ammattikoulutus käynnistyi, kun Kauppa- ja teollisuusministeriö antoi luvan koulun perustamiseen maaliskuussa 1956. Koulun vuosikertomuksista ilmenee vuosittain kerättyjä tilastotietoja oppilaista ja muusta koulunkäyntiin liittyvästä. Koulussa opettaneet opettajat ja luokkien oppilaat sekä harrastustoimintaa, terveydenhoitoa sekä oppiaineita on kuvattu vuosittain kootuin tiedoin. Koulun toimintaa ja oppilasmäärien kehitystä sekä koulutusaloilla tapahtunutta kehitystä voi tarkastella verrattain helposti vertailemalla vuosittaisia tietoja. Esimerkiksi ensimmäisenä lukuvuonna koulussa opiskeli 152 oppilasta kahdeksalla eri luokalla. Viiden vuoden kuluttua koulutyön käynnistymisestä, toukokuussa 1962 valmistui 203 oppilasta ammattiin. Opetus oli tuolloin muotoutunut jo ravintotalous-, ompelu- ja parturi-kampaajaosastoiksi. Opiskelijamäärät lisääntyivät vuosi vuodelta ammatillisen koulutuksen laajentuessa ja kehittyessä. (Vuosikertomukset 1956-1964, Lahden käsityö- ja talousammattikoulu.)

5 TUTKIMUSTULOKSET: ANALYYSI, TARINAT TIEDON TUOTTAJINA

5.1 Historian ymmärtäminen ja tarinapääoma

Ihmisten maailman ymmärtäminen vaatii ajallista valppautta (Rantala & Ahonen 2015, 208). Tämän ajatuksen voisi mielestäni yhdistää yleisenä pidettyyn käsitykseen, että nykyisyyden ymmärtäminen on vaikeaa ilman ymmärrystä menneisyydestä. Näkemykseni mukaan myös tämän päivän oppilaitoksessa tapahtuvat muutokset ovat helpommin ymmärrettävissä, jos asioita osaa tarkastella myös menneen pohjalta. Ihmisen luontainen historiatietoisuus tulee esiin taustojen näkemisen tarpeena. Katson asioita niin taakse kuin eteenkin päin. Jotta alan oloja ja ilmiöitä on helpompi ymmärtää dynaamisena muutosten jatkumona, on hyödyllistä tuntea myös niiden taustoja. (mt., 215.)

Historian käyttöä ja roolia kouluopetuksessa tutkineiden Rantalan ja Ahosen mukaan historia elää ihmisen tietoisuuden lisäksi myös historiakulttuurina ympäristössä. Historiakulttuuriin kuuluu esimerkiksi museot, muistomerkit, eri taiteenalojen historia-aiheiset teokset sekä aikamatkaa simuloivat pelit. Historia on mukana arjessamme. Meneillään olevaan hetkeen pysähtyminen on mahdotonta. Menneisyyden selittämisen lisäksi historiatietoisuus rakentuu myös tulevaisuuden odotuksista. (mt., 14-15.) Opinnäytetyön tuotokset, tarinat ovat tässä mielessä liitettävissä myös tulevaisuuden ammatillisten opiskelijoiden opintoihin kertomaan niistä lähtökohdista, joista on tultu tähän päivään.

Rauhala ja Vikström (2014, 36.) tuovat esiin tarinapääoman käsitteen. Heidän mukaansa tarinat ja taito hyödyntää niitä ovat pääomaa, jolla organisaatio ja yksittäinen ihminenkin voivat edistää oman tavoitteen saavuttamista. Tarinoihin ja tarinankerrontaan liittyvät asiat ja elementit ovat ulottuvillamme, mutta ne täytyy oppia tunnistamaan. Vasta sen jälkeen niitä voi hyödyntää. Ilman niitä ei voi tarinapääomaakaan olla olemassa.

Pohtiessani oman työni tarinapääomaa, päädyin siihen, että historiatieto kaikinensa on pääomaa, josta voidaan nostaa esiin tarinoita. Näitä voidaan tuottaa moniin eri asioihin liittyen. Esine voi kertoa tarinaa kuten ihminenkin.

Tarina-aihion tunnistaminen ei välttämättä ole aivan helppoa. Usein tunnistettavaan tarina-aihioon liittyy jokin tunnereaktio tai samaistettavuus, jokin asia voi jäädä mieleen pohdituttamaan pitkäksi aikaa tai se voi synnyttää visuaalisia mielikuvia. (mt., 39.)

Opinnäytetyön keskeisenä punaisena lankana on herättää historia henkiin mielenkiintoisten tarinoiden avulla. Käsitykseni mukaan historiikit eivät välttämättä kiinnosta sellaisenaan, eivät luultavasti varsinkaan Salpauksen nuoria opiskelijoita. Mielenkiintoiset tapahtumat ja yksityiskohdat sekä haastateltavien kokemukset sen sijaan ovat helpompi lähestymistapa, ja uskoakseni myös kiinnostavampi tapa tutustua historiaan. Tavoitteenani oli löytää aineistosta kohtia, jotka eivät välttämättä muutoin tule esiin. Tavoittelin tapahtumia, jotka ovat arjesta poimittuja ja tosia. Tavoitteena oli löytää henkilöt, jotka voivat olla kertomassa omalta osaltaan kokemuksistaan. Oli innostavaa myös löytää yhtymäkohdat molemmista sekä kertomuksista, että kirjallisista lähteistä.

5.2 Millaisia tarinoita syntyi ja miten ne hyödynnetään?

Kehittämistyön lähtökohtana oli tuottaa tarinoita Salpauksen historiasta tietyltä koulutusalueelta tapauskoulujen kontekstissa. Vastaavaa tapaa tuottaa tarinoita, niin kirjallisista lähteistä, kuin henkilöitä haastattelemallakin, on mahdollista skaalata muille Salpauksen koulutusaloille. Kauppaopetuksella on pitkä perinteet, kuten myös maatalousalan koulutuksella ja käsi- ja taideteollisuusaloillakin.

Tarinat tullaan hyödyntämään tällä hetkellä esillä olevassa historianäyttelyssä. Näyttelyn avajaiset järjestettiin lokakuussa oppilaitoksen johtoryhmälle siten, että johtoryhmälle tarjottiin ajan hengen mukaisia tarjottavia kahvitarjoilun sijaan; sikuriinijuomaa kahvin korvikkeena, juurestikkuja kermaviiliin kera sekä pieniä suolakeksejä ja kaneliässiä. Tilaisuudessa paljastettiin myös tintamareski, joka on teetetty vanhasta valokuvasta. Tämä oli yksi tapa tuoda ajankuvaa esiin näyttelyteemaan liittyen. Tilaisuuden palaute oli positiivista.

Tarinoiden käytettävyyttä voi edistää esimerkiksi media-alan opiskelijoiden opintojen yhteydessä. Tarinan voi esittää kerronnallisena näyttelytilassa opastustilanteessa tai sen voi esimerkiksi tuottaa digitaalisessa muodossa kuunneltavaksi. Kuten monissa

museoissa tehdään, voi tarinan kytkeä roolihahmoon ja tuotteistaa historiaa henkilökuvan avulla. Esimerkiksi ajan henkeen pukeutunut opas voi herättää kuulijoissa kiinnostusta aiheeseen paremmin, kuin vain muutoin lukemalla esitetty kertomus. Samalla historia herää eloon roolihahmon muodossa. Oppaana voisi toimia esimerkiksi matkailutuottajaksi suuntaava Salpauksen opiskelija.

Verkkonäyttely on hyvä paikkaan sitomaton ratkaisu. Salpauksessa myös tämä on mahdollista toteuttaa Haapaveden koulun mallin mukaan. Joskin kasvitarha- ja keittokoulun näyttelyn rakentamisesta vastasivat Oulun maakunta-arkiston asiantuntijat. Mahdollisuudet tuotteistaa tarinat verkkonäyttelyn yhteyteen, on yksi vaihtoehtoinen tapa historiasta kertomiseen. Säilynyttä asiakirja-aineistoa on riittävästi tallella, ja aineiston rinnalla voi kuvata esineitä ja koulun vaiheita. Verkkonäyttelyn toteuttamisessa kannattaisi hyödyntää myös Lahden historiallisen museon asiantuntemusta.

Pelit kiinnostavat kaikenikäisiä ihmisiä. Seppo-oppimispelialustalle laaditaan ns. historiapeli. Pelin käytettävyyttä tullaan testaamaan kehittämistehtävän koulutusaloilla opiskeleville Salpauksen opiskelijoille. Tarinoiden hyödyntäminen pelissä on mahdollista tehdä erilaisten tehtävien muodossa. Kysymykset voivat olla esimerkiksi monivalintatehtäviä tai esineiden tunnistamista tai työtapojen esille tuomista. Pelin ideoinnissa ja rakentamisessa voi hyödyntää vaikkapa toisen koulutusalan opiskelijoita tai Salpauksen tutor- tai kampusohjaajaopiskelijoita, jolloin nuoret itse toimivat samalla innovoimassa uutta sisältöä ja osa nuorista pelaajina eli testaamassa pelin toimivuutta.

Tapauskouluja oli kolme, joten halusin luoda tarinan jokaiseen kouluun liittyen. Eniten aikaa kului Orimattilan emäntäkoulun johtajattaren työhistoriaan painottuvaan tarinaan. Tarinan synty johdatti minut Orimattilan kaupunginarkistoon. Syvennyin alkuperäisaineiston selvittääkseni Fanny Syrjänteen osallistumista kunnalliselämään ja muuhun paikkakunnan toimintaan, joka ei selvinnyt muista käytössäni olleista kirjallisista lähteistä. Fanny Syrjänne oli aikanaan mukana monenlaisessa toiminnassa ja sain hänestä kuvan aktiivisena työlleen omistautuneena henkilönä.

Kaksi muuta henkilötarinaa liittyy myös Orimattilan emäntäkouluun. Elli Saurio ja Maiju Gebhardt toimivat molemmat lyhyen aikaa koulun puutarhaopettajina, mutta heidän vaikutuksensa ulottui koulun rajojen ulkopuolelle. Halusin tuoda heistä tietoa myös muussa, kuin opettajan roolissa. Elli Sauriosta tuli Pohjoismaiden ensimmäinen

kotitaloustieteen professori. Maiju Gebhardt tunnetaan maassamme astiankuivaus-kaapin kehittäjänä.

Signen päiväkirja on tarina Signe Packalénista, joka opiskeli Orimattilassa kesäkursilla vuonna 1921. Hän on kirjoittanut päiväkirjaansa muistiinpanoja tapahtumista viiden kuukauden ajalta ollessaan käytännön harjoittelujaksolla. Poimin tarinaan suoria lainauksia päiväkirjasta. Muistiinpanot palasivat vuosia myöhemmin Salpaukseen hänen pojaltaan, ja ovat nyt arvokasta tietoa kertomassa tuosta menneestä ajasta. Signen päiväkirjasta poimimani muistiinpanot ovat esimerkkinä ja opinnäytetyön liitteenä kuvaamassa yhden tarinan kerrontatapaa.

Orimattilaan liittyy myös kahden haastatellun henkilön kertomukset. Tässä yhteydessä koulu on muuttunut jo Orimattilan koti- ja laitostalousoppilaitokseksi. Koulussa opiskellut opiskelija sekä hallintotehtävissä työskennellyt toimihenkilö muistelevat omaa koulu- ja työvuosiaan kyseisessä opinahjossa. Opiskelijasta tuli sittemmin Lahden talouskoulun ja myöhemmin Salpauksen opettaja. Nämä muistelmat ovat nauhoitettuja ja käytettävissä myöhemmin eri tavoin hyödynnettynä joko digitaalisina kuunneltavina kertomuksina, tai esimerkiksi näyttelyn yhteydessä kerrottaessa tai kirjallisessa lyhennetyssä muodossa.

Lahden talouskouluun liittyy tarina ”suukkoskakusta” sekä vanhasta renginkaapista, joka on tullut koululle hollolalaisen emännän lahjoittamana. Emäntä, Aino Pihanen toimi talouskoulun johtokunnassa yli 40 vuoden ajan. Kaapin tarinassa tulee esiin myös henkilökuva Aino Pihasesta ja hänen roolistaan talouskoulussa. Kertomus suukkoskakusta liittyy Helsinkiin tehtyyn matkaan, jossa talouskoulun johtajatar Aune Ihamuotila, talousopettaja Aino Laurila ja rouva Anni Tukiainen matkaavat anomaan juuri käynnistyneelle talouskoululle varoja. Kakun resepti löytyi Kansallisarkistosta.

Lahden käsityö- ja talousammattikoulu tulee esiin entisten opettajien kertomuksissa työpaikkana, jossa toimi myös Lahden kaupunginteatteri yli 20 vuotta. Etsin jälkiä teatteriajasta Lahden kaupunginarkistosta, sillä koulun omisti tuolloin Lahden kaupunki. Tästä syystä koulun ja teatterin säilyneet asiakirjat ovat pääasiassa Lahden kaupunginarkistossa. Teatterin toiminta koululla on elävöittänyt arkipäivää koulun normaalin toiminnan rinnalla.

Koulun keskuskeittola valmisti aikanaan edustuslounaita Lahden kaupungin virkamiesten vastaanotoille sekä Salpausselän kisavieraille ja urheilijoille. Eräs tunnettu kisavieras oli Norjan kruununprinssi Harald, joka vuonna 1967 oli käymässä Lahdessa. Samalla diplomaattilounaalla ammattikoululla oli mukana myös presidentti Kekkonen. Lounaasta ja muusta vierailuohjelmasta on säilynyt tietoa Salpauksen arkistossa. Kertomuksia kokosin yhteensä kymmeneksi tarinaksi. Tarkoitus on hyödyntää kaikki tarinat esillä olevassa näyttelyssä siten, että ne ovat näyttelyoppaana toimivan henkilön tietovarantona. Kirjalliset tuotokset asetetaan esille näyttelyssä. Jatkossa niiden hyödynnettävyydestä muussa muodossa ja tarvittavasta resurssoinnista jatkotyöhön, vastaa oppilaitoksen johto.

Tarinoiden syntyminen oli kiinnostava vaihe. Niiden tuottaminen ei ollut vaikeaa sinänsä, mutta minun tuli pohtia, mikä aihe voisi olla kiinnostava tarinamuodossa. Haastattelut olivat tässä kohden ratkaisevia ja johdattivat kirjallisten lähteiden etsintään. Arkistoasioiden käytänteiden tuntemus ja tieto mahdollisten lähteiden saatavuudesta helpottivat työtä jonkin verran. Lahden kaupunginarkiston arkistoluettelot auttoivat tietojen jäljille. Orimattilan kaupunginarkistosta sain myös ystävällistä palvelua, kun joitakin lähteitä oli etsitty jo valmiiksi arkistoon saapuessani.

5.3 Tarinoiden toimivuus kehittämistyössä

Syntyneiden tuotosten fokus oli tuottaa ne näyttelyä varten. Tarinoilla on tarkoitus elävöittää kerrontaa näyttelyä esiteltäessä ja kerrottaessa tapauskoulujen historiasta ja niihin liittyvistä tapahtumista. Koska näyttelyidea ja toteutus syntyi Humakin kehittävän harjoittelun Monialaiset tapahtumatuotannot aikana, toimin myös itse toisena näyttelyoppaana. On selvää, että oma tietotaitoni on kasvanut sekä harjoittelun aikana, että opinnäytetyötä laatiessani. Asiantuntemuksen lisääntyminen hyödyttää siten myös oppilaitosta. Olen lukenut monia aikalaiskirjoituksia sekä tutkinut säilynyttä materiaalia, asiakirjoja ja lehtileikkeitä. Uskon, että voin hyödyntää tietoa jatkossa esimerkiksi julkaisemalla vastaavanlaisia pienimuotoisia kertomuksia myös Salpauksen verkkosivuilla.

Humanistisen ammattikorkeakoulun kulttuurituotannon lehtori Jari Hoffrén kiteyttää mielestäni oivallisesti ajatuksen kehittämisestä seuraavasti:

Kehittämisen ei aina tarvitse olla erityisen innovatiivista tai liian kunnianhimoista. Pienemmillä mutta täsmälleen oikein kohdennetuilla parannuksilla niin tapahtuman kuin organisaationkin toiminta voi kerrannaisvaikutusten kautta ottaa aimo askeleita eteenpäin luoden vähintäänkin vankkaa porrasta seuraavaa harppausta varten (Hoffrén 2019, 55).

Näen tarinoiden esille tuomisen pieninä askelina historiatietoisuuden näkyvyyden parantamiseen. Power Point esitys saa lisäväriä todellisista tapahtumista ja henkilöistä pelkän historiikkimuotoisen tiedon lisänä. Uskon, että tarinat tekevät historiaa lähestyttävämmäksi.

Koulutuskeskus Salpauksessa on tiloja, joissa on toiminut mm. Lahden kaupungintalvi, työväenopisto ja kesäyliopisto. Lisäksi seinillä on tauluja ja muotokuvia, joista ei välttämättä ole tietoa sen enempää, keitä henkilöt ovat ja mikä heidät liittyy oppilaitokseen. Historiatiedolla voidaan antaa vastauksia näihin kysymyksiin. Paikkaa, jossa jotain on ollut aikaisemmin, voidaan selittää esim. kuvan tai jonkin tapahtuman avulla. Salpauksen tiloissa on toiminut monta oppilaitosta ja muuta toimijaa, joista ei välttämättä tiedetä lainkaan. Aikanaan kampusalueella on toiminut puuseppäkoulu, sairaanhoitokoulu, kauppakoulu sekä ns. tyttöjen ja poikien koulut selkeästi toisistaan erotettuina. Ammattikoulu on ollut myös sairaalana, sillä syksyllä 1970 puhkesi ammattikoulussa hiirilavantautiepidemia ja taudin leviämistä estettiin perustamalla tilapäinen sairaala tartunnan saaneille oppilaille. Sairastunut henkilökunta siirrettiin pääosin kaupunginsairaalan tiloihin.

Tarinat tuotetaan myös Seppo-oppimispeliin, jonka suunnittelu on jo käynnistynyt. Tarkoitus on laatia peliin kysymyksiä, jotka liittyvät tapauskouluihin ja niiden esineisiin. Tarinat peliin -hanke on lähestynyt museoiden ja pelialojen yhteistyötä siitä näkökulmasta, että näillä kahdella toimialalla on paljon annettavaa toisilleen. Hankkeen tuloksena ymmärrys ja osaaminen museoalasta, pelinkehitysprosesseista ja teknologioista lisääntyi. Hanke tuotti mm. verkkomateriaalia ja järjesti koulutustilaisuuksia, joissa syntyi osaamista kehittämisen tueksi. Tarinat peliin -hankkeessa keskiössä oli saattaa eri alojen osaajat yhteen keskustelemaan kulttuuriperinnöstä, peleistä ja pelillisyydestä. (Kinanen 2019, 5.)

Digitaalisuus tulee vahvasti esiin tämän päivän oppilaitosympäristössä. Myös Salpauksessa on oppimisalustana Seppo-oppimispelin käyttölisenssi. Ohjelman avulla voidaan laatia erilaisia digitaalisia pelejä opetuksen tueksi. Oppimispelejä voidaan sovelluksen

avulla luoda eri-ikäisille pelaajille. Peliä varten voidaan valita oppimisympäristö, luoda tehtävät ja peliä on mahdollisuus myös johtaa. Opettaja tai peliä hallinnoiva voivat siten myös kannustaa pelaajia. Oppimisessa yhdistyvät pelin avulla kokemuksellinen, tutkiva oppiminen ja tekniikan hyödyntäminen. (Seppo 2019.)

Historiapeli ravitsemis-, matkailu- ja kotitalousalan kehityksestä auttaa alan opiskelijaa saamaan tietoutta oman koulutusalan kehittämisestä. Peli voidaan laatia täysin asiapohjalta tai siihen voidaan yhdistää leikillisyyttä ja huumoria. Peliin voi liittää kuvaa, ääntä ja videoita. Historiaa voi opiskella hauskaasti pelin avulla. Tapauskouluista laaditun pelin testaajina voisivat toimia esimerkiksi uudet opintonsa aloittavat opiskelijat perehtymisjaksolla tutustuen samalla alaan ja oppilaitokseen.

Tarinat voidaan liittää Koulutuskeskus Salpauksen sisäisille tai ulkoisille verkkosivuille tuotettavaan näyttelyyn. Aineiston määrä mahdollistaa tapauskoulujen historian esille tuomisen. Näyttely voidaan tuottaa esimerkiksi hyödyntämällä esineiden kuvia, ääntä ja asiakirjoja sekä lehtileikkeitä. Toteutustapoja on monia. Mikäli tähän päädyttäisiin, tulee työhön varata tarpeelliset resurssit.

Historiatieto voidaan tuottaa myös videossa tai lyhytelokuvassa, joka kuvataan paikan päällä Orimattilassa emäntäkoulun syntysijoilla. Koulun navettarakennus sekä kellarit ovat säilyneet. Myös maisemassa näkyy mm. oppilaiden työn jälki; kivipengerrykset sekä vanhaa alkuperäistä kasvillisuutta mm. istutetut omenapuut ja pensaat. Ne tosin kaipaavat jo hoitoa, aika on jättänyt sammaleisen jälkensä puun runkoihin ja oksiin. Kevät tai alkukesä olisi ihanteellista kuvausaikaa. Työhön voisi osallistua media-alan opiskelijoita ja ohjaava opettaja. Lyhytelokuvan voisi toteuttaa myös tarinallistetun kerronnan avulla. Vaihtoehtoja on siten useita. Historiaa voitaisiin tuotteistaa myös esimerkiksi leipomo- ja konditoria-alan tuotteisiin. ”Suukkoskakku” voisi saada uuden elämän tai vaikkapa voitaisiin luoda ”Fanny-leivos” jonkin vanhan reseptin mukaisesti. Jopa uusia innovaatioita voisi mahdollisesti syntyä, uusia ideoita vanhasta.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Työn tavoitteena oli herättää kiinnostusta oppilaitoshistoriaan ja pohtia keinoja sen esille tuomiseksi. Tarinoiden laatiminen osoittautui ehkä hiukan työläämmäksi kuin aluksi kuvittelin. Huomasin itse uppoutuvani ajoittain lähdeaineiston pauloihin, sillä tiedon löytäminen oli hyvin palkitsevaa. Uskon löytäneeni lähdeaineistosta sellaista tietoa, jota voidaan tulevaisuudessa hyödyntää eri tavoin esille tuotuna.

Tarinoiden kokoaminen oli sinänsä palkitseva kokemus. Se myös lisäsi ammatillista osaamistani tiedon hankinnassa. Sain työstä paljon uutta taustatietoa, jota voin uskoakseni voin hyödyntää omassa työssäni. Myös se, että oppilaitoshistoria aiheena on kiinnostanut johtoa, on mielestäni arvokas tulos sekä näyttelyn, että opinnäytetyön kannalta. Tulevaisuudessa aika näyttää, miten tarinat elävät, ja miten ne otetaan vastaan. Opinnäytetyölleni asettaman tavoitteen olen mielestäni onnistunut saavuttamaan.

Suunnatessani Humakin kulttuurituotannon opintoihin kaksi ja puoli vuotta aikaisemmin, aloitin tutustumisen alaan Katri Kaalikosken kokoamalla katsauksella Tuottajan duunit. Nyt opintojen ollessa loppusuoralla, palaan saman tekijän kokoamaan uusimpaan tuotokseen. Siinä Jouni Kärkkäinen toteaa tuottajien osaamispääoman rakentuvan usein vahvasta sisällöllisestä asiantuntemuksesta. Vahva osaaminen ja asiantuntemus liittyy johonkin kulttuurin teemaan oman harrastuneisuuden, työkokemuksen tai tuottajaopintojen aikana hankitun osaamisen kautta. (Kärkkäinen 2019, 43.)

Lähtökohta työssäni oli paitsi organisaation tarve, myös kiinnostus kulttuurihistoriaan. Sisällön tuottamisen kautta, tuomalla esiin tarinoita, on mahdollista tavoitella erilaisia kohderyhmiä ja tarjota uusia elämyksiä Salpauksessa vieraileville, opiskelijoille ja henkilöstölle. Uskon myös siihen, että opiskelijat saavat tarinoiden avulla käsitystä oman koulutusalanensa kehityksestä. Tietous entisistä työtavoista ja -välineistä lisääntyy. Tämän päivän opiskelija ei välttämättä tule ajatelleeksi, millaista oli olla oppilaana aikaan ilman sähköä, lämmintä vettä tai valmiiksi lämmitettyä luokkahuonetta. Kaikkei sitä, mikä oli todellisuutta reilut sata vuotta sitten.

Palautteessaan Koulutuskeskus Salpauksen rehtori Päivi Saarelainen mainitsee ammatillisen koulutuksen yhdeksi tehtäväksi myös historiatiedon säilyttämisen ja historiatiedon siirtämisen uusille tuleville ammattilaisille. Lisäksi hän mainitsee palautteessaan

Voidakseen rakentaa tulevaisuutta, on tärkeää tuntea omaa ja oman ammattinsa/alueensa historiaa, sitä miten ja mistä tähän on tultu.

Eijan opinnäytetyö tukee ja kannustaa tähän tarinan keinoin. Tämän työn kautta myös aiheeseen liittyvä museoesineiden näyttely Salpauksessa aukeaa siihen tutustujille paremmin esineiden yhteyteen kootuista pienistä tarinoista. Historiallisten tosiasioiden lisäksi Eijan työ on myös viihdyttävää luettavaa aikanaan erittäin modernien naisten toiminnasta ja koulutuksen uudistamisesta (Saarelainen, sähköposti 21.1.2020).

Tarinoiden merkitys – suunta tulevaisuuteen

Kuten aikaisemmin jo toin esiin, tarinoista on moneksi. Työssäni esittämät tavat tuotteistaa niitä, eivät varmasti ole ainoita tapoja tehdä historiaa tutuksi ja tuoda sitä näkyviin. Ne voivat kuitenkin toimia alkusysäyksenä ja herättelijöinä. Tarvitaan vain, kuten kulttuurituottajan työssäkin, hiukan osaamista, luovuutta ja innovatiivisuutta löytää tavat ja oikea kohdeyleisö, niin ollaan jo hyvässä alussa. Vaikka omassa kehittämis-tehtävässäni ei tarvinnut pohtia ansaintalogiikkaa sinänsä, on tulevaisuudessa kulttuuriperintöä tuotteistettaessa suunnattava resursseja työn jatkumoon.

Oppilaitoksissa niiden historiaa kerrotaan usein erilaisissa juhlatilaisuuksissa. Puheissa viitataan joihinkin menneen ajan tapahtumiin, mutta tapahtumat eivät välttämättä henkilöidy tai johdata ajatuksia arjen työhön. Halusin tuoda esille tapahtumien ohella henkilöitä, jotta arjessa tehty työ tulisi samalla näkyväksi.

Tarinat ovat myös tapa arvostaa historiaperintöä. Niitä voidaan hyödyntää mm. silloin, kun halutaan juhlistaa merkkipäivää. Tampereen kaupungin 250-vuotisjuhlallisuuksien yhteydessä historiaa tuotiin esiin oivallisesti sarjakuvan muodossa. Vapriikin näyttelyntekijät olivat pohtineet uutta tapaa, jolla tavallisten tamperelaisten elämää, iloja ja suruja voitaisiin tuoda esiin. He valitsivat jokaiselle esiin nostamalleen aikakaudelle perheen ja sille elinpiirin. Sarjakuvan avulla esiin nousi kunkin aikakauden elämä, pukeutuminen ja tapakulttuuri. Perheet ovat kuvitteellisia mutta tieto niiden takana on tarkoin selvitettyä ja todenmukaista. Kun vielä saadaan oikeat tekijät ja am-

mattitaito mukaan, niin lopputulos on merkittävä. Paitsi Tampereen kaupungin historia, myös sarjakuva sata vuotta täyttävänä suomalaisena sarjakuvana, saa arvoisensa huomion. (Kallio & Takala 2009, 7.)

7 POHDINTA

Yhä tänä päivänä Salpauksessa toimitaan ja työskennellään samassa koulumiljöössä. Historia on läsnä myös tiloissa. Oli avartavaa tutustua Lahden kaupunginteatterin toimintaan ammattikoulun tiloissa. Myös työväenopisto on toiminut uimahallin ohella ammattikoulun tiloissa. Tieto on monelle salpauslaisellekin uusi.

Opinnäytetyössä on mielestäni tärkeää mielenkiinnon säilyttäminen. Oma kiinnostukseni kulttuuriperintöön ja -historiaan on ollut suurena motivaatiota lisäävänä tekijänä mielenkiinnon säilymisessä. Työ on lisännyt merkittävästi tietämystäni ammatillisen koulutuksen kehitymisestä maassamme ja Päijät-Hämeessä. Opinnäytetyön myötä käynnistyy myös Koulutuskeskus Salpauksen ”sukupuun” laatiminen. On havahduttu huomaamaan, että historiatiedon selvittäminen ei olekaan niin yksinkertaista ja yksiselitteistä. Työ vaatii aikaa ja kärsivällisyyttä.

Opinnäytetyön laatiminen ja tarinoiden etsiminen ovat vaatineet aikaa paneutua asioihin ja tiedonhankintaan, oikeiden lähteiden löytämiseen. Kun historiaa kerrotaan todenmukaisena, on tiedon oltava oikeaa ja täsmällistä. Tästä syystä paneuduin arkistolähteisiin enkä pelkästään laadittuihin historiikkeihin. Tosin niissäkin kirjoitettu tieto on jostain täytynyt kerätä. Oman näkemykseni mukaan, on eri asia saada nähdä alkuperäisen asiakirja ja lukea teksti muuttumattomana kuin, että sama asia olisi esitetty muussa julkaistussa lähteessä. Näin ainakin omassa työssäni koin 1800-luvun asiakirjojen kohdalla. Opinnäytetyö on vaatinut taustoittamiseen ja taustatyöhön merkittävästi aikaa, mutta toisaalta juuri se on ollut antoisaa ja opettavaista. Harmillinen asia oli valokuvien puuttuminen. Niitä olisi voinut hyödyntää taustalla paremmin, sillä myös kuva välittää tietoa. Oppilaitosten valokuvien hyödyntäminen on toisinaan hankalaa, sillä kuvaajatietoja ja tietoja siitä, keitä henkilöitä kuvassa on, ei ole merkitty tarkasti. Kun aikaa kuluu, ei tietoa ole helppo enää saada. Tähän tulisi havahtua mielestäni viimeistään näinä aikoina, kun asioille voi vielä tehdä jotain.

Opinnäytetyön laatiminen ei olisi ollut mahdollista ilman Salpauksen johdon tukea ja kiinnostusta aiheeseen. Arkistolähteiden käytön salliminen mahdollisti tutkimuksen todenmukaisuuden. Suhtautuminen näyttelyyn on osoittautunut, että oppilaitoksen johto näkee tärkeänä omiin juuriinsa pohjautuvan tiedon lisäämisen oppilaitoksessa. Kuntayhtymän hallitus tutustui näyttelyyn 16.12.2019. Mielestäni tämä kertoo siitä, että historiaperintö on arvokasta myös luottamushenkilöiden mielestä. Rohkaisevaa ja

kannustavaa palautetta kertyi myös 14.1.2020 olleessa tilaisuudessa, jolloin kuntayhtymän eläkkeellä olevaa johtoa kävi tutustumassa näyttelyyn. Samalla minulla oli tilaisuus lyhyesti esitellä myös opinnäytetyötäni. On mahdollista, että jatkossa voimme oppilaitoksessa tehdä yhteistyötä myös entisen johdon kanssa jonkinlaisen ”historiaprojektin” muodossa. Heidän kokemuksensa ovat arvokasta tietoa, jota tulisi hyödyntää ja ottaa talteen.

Tarinoiden tuotteistaminen ja niiden hyödyntäminen tulevaisuudessa on mahdollista monin tavoin. Näen, että löytyy lukuisia mahdollisuuksia hyödyntää eri koulutusalojen opiskelijoita ja heidän opintojaan. Esimerkkinä tästä mainittakoon mm. parturi-kampaajaopiskelijoiden tekemät 1800-luvun mallikampaukset, joista näyttelyyn valittiin kolme vanhojen valokuvien pohjalta toteutettua kampausta. Opettajien kiinnostus on toki osaltaan ratkaisevaa siinä, kuinka historiatietoa voidaan tuoda opetuksessa esiin.

Käyttämäni tutkimusmenetelmät tuottivat mielestäni suunnitelman mukaisen tuloksen. Haastattelutilaisuudet onnistuivat mielestäni hyvin ja olivat suunnitelman mukaisia. Varasin haastatteluille riittävästi aikaa. Lähdeaineistoa sain kerätyksi hyvin sekä haastatteluista, että kirjallisesta aineistosta. Työn rajaamisessa lähteiden osalta piti toimia suunnitellusti, sillä kiinnostavia asioita ilmeni kirjallisia lähteitä tutkiessa useita. Tämä tuli erityisesti esiin benchmarkkauskohteen, Haapaveden kasvitarha- ja keittokoulun kohdalla. Koulun historia oli kiinnostava ja koulun vertailu Orimattilan kouluun olisi ollut mielenkiintoista paneutua tarkemminkin. Lähtökohtana tässä oli kuitenkin koulusta tuotettu verkkonäyttely. Halusin kuitenkin kuvata myös aikalaiskoulua hiukan paremman käsityksen saamiseksi lukijalle.

Monille ihmisille historia on vain vuosilukuja ja nimiä. Se on sitä myös opinnäytetyössäni, mutta ei pelkästään sitä. Historia on mielikuvituksen lähteenä innoittava ja perehtymällä siihen, voi ammentaa paljon uusia näkökulmia ja luoda uusia kulttuurituotteita. Kukapa uskaltaa tunnustaa, etteivät kirjat, elokuva, näytelmät, muistelmat ja roolipelit ole kiinnostavia? Niiden viehätys perustuu usein juuri historiaan, nostalgiaan, pakoon arjesta ja omasta ajastamme. Tarinallistamalla historiaa voi herättää historiikit hyllyiltä pölyttymästä eloon ja herättää uteliaisuuden ja kiinnostuksen myös oppilaitosperintöön.

LÄHTEET

Ammattikasvatushallitus. Koti- ja laitostalousala. Talouskoulun valtakunnalliset opetussuunnitelman perusteet 1988.

Arvosanakirja 49. kurssi. Lahden talouskoulun arvosanakirja vuosilta 1973-1985.

Arvosanamatrikkeli. Orimattilan emäntäkoulu 1899.

Hassinen, Esa & Heinonen, Jouko. 2005. Satavuotias Lahden kaupunki. Lyhyt historia. Lahden kaupungin museo. Lahden kaupungin satavuotisjuhlatoimikunta.

Hassinen, Esa & Kainulainen, Sari & Heinonen, Jouko 2003. Hallittu rakennemuutos. Päijät-Hämeen koulutuskonsernin julkaisu. Lahti.

Hoffrén, Jari 2019. Tuotannoissa tapahtuu. Katsaus tapahtumatuotannon kehittämiseen. Teoksessa Katri Kaalikoski (toim.). Tuottajan duunit 2. Taidot, talous, tulevaisuus. Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja 30. ISBN 978-952-456-259-1. viitattu 4.12.2019. <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2016/12/tuottajanduunit-2-valmis.pdf>

Holm, Vesa. 1995. Kasvun ja kehityksen vuodet: Päijät-Hämeen koulutuskuntayhtymä 1971 – 1995. Lahti.

Honka-Hallila Helena. 2010. Orimattilan historia III. 1900-luku. Orimattilan kaupunki. Porvoo:

Hosiaislouma-Karpinen, Alli. 1993. Emäntäkoulusta tähän päivään Orimattilassa. Orimattilan koti- ja laitostalousoppilaitos. Orimattila:

Joki-Kolehmainen, Ritva & Majava, Liisa 2012. Ruustinnan matkassa. Ylivieska:

Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymä 2019. Haapaveden ammattiopiston historia. Viitattu 12.10.2019. <https://www.jedu.fi/jedu/toimipisteet/haapavesi/haapaveden-ammattiopiston-historia>

Kaalikoski, Katri & Luostarinen, Nina 2019. Tulevaisuus on tehtävä – Näkökulmia Humakin tuottajuuden ja kulttuurin välittäjätoiminnan vahvuusalan TKI-toimintaan. Teoksessa Katri Kaalikoski (toim.) Tuottajan duunit 2. Taidot, talous, tulevaisuus. Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja 30. ISBN 978-952-456-259-1. viitattu 4.12.2019. <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2016/12/tuottajanduunit-2-valmis.pdf>

Kallio, Pauli & Takalo, Tiitu. 2011. Ottopoikia ja työläistyttöjä. Yhdeksän tarinaa Tampereelta. Tampereen museot. Museokeskus Vapriikki. Tampereen museoiden julkaisuja 117. Tampere:

Kananen, Jorma. 2013. Case-tutkimus opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja-sarja. Toimittanut Teemu Makkonen. Jyväskylä:

Kananen, Jorma. 2017. Laadullinen tutkimus Pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 234. Jyväskylä:

Kansallisarkisto. Akti. Kansallisarkiston asiakaslehti 1/2019. ISSN 1798-2065.

Kansallisarkisto 2019. Kasvimaalta keittiöön - yli vuosisata pohjoissuomalaista puutarhaa, kasvimaata ja kotitaloutta, Viitattu 12.11.2019. https://arkisto.fi/uploads/Arkistolaitos/Maakunta-arkistot/Oulu/Kasvimaalta_keittioon/index.html

Kinanen, Pauliina (toim.) 2019. Tarinat peliin. Matkalla museo- ja pelialojen yhteistyöhön. Suomen museoliiton julkaisuja 76. Helsinki:

Klemelä, Kirsi 1999. Ammattikunnista ammatillisiin oppilaitoksiin. Ammatillisen koulutuksen muotoutuminen Suomessa 1800-luvun alusta 1990-luvulle. Turun yliopisto. Väitöskirja. Koulutussosiologian tutkimuskeskuksen raportti 48. Turku

Kotimaisten kielten keskus. Kielitoimiston sanakirja 2019. Viitattu 6.11.2019. <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/>

Korkiakangas, Mailis 2013. Lönnrothista Laureaan. Kotitalousalan ammattikasvatus vuosina 1890 – 2000. Väitöskirja. Kasvatustieteiden yksikkö. Tampereen yliopisto. Tampere:

Kotitalousoppilaitosten rehtorit ry. 100 vuotta ammatillista kotitalousopetusta. Näkymiä kotitalousalan koulutuksen alkuvaiheista ja kehittämisestä. 1992.

Koulutuskeskus Salpaus -kuntayhtymä 2019. PHKK Seniorit ry. Viitattu 12.11.2019. <https://www.salpaus.fi/info/koulutuskeskus-salpaus-kuntayhtyma/phkk-seniorit-ry/>

Koulutuskeskus Salpaus. Toiminta ja talous. 2019. Viitattu 22.9.2019.

<https://www.salpaus.fi/info/toiminta-ja-talous/>

Koulutuskeskus Salpaus. Tutustu Salpaukseen. 2019. Viitattu 22.9.2019. <https://www.salpaus.fi/info/tutustu-salpaukseen/>

Kärkkäinen, Jouni 2019. Kulttuurituottajaopiskelijoiden talousosaamisen kasvattaminen Humakissa. Teoksessa Katri Kaalikoski (toim.) Tuottajan duunit 2. Taidot, talous, tulevaisuus. Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja 30. ISBN 978-952-456-259-1. viitattu 4.12.2019. <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2016/12/tuottajanduunit-2-valmis.pdf>

Lahden ammattikoulu 1985. Lahden ammattikoulu 40 vuotta. Historiikki.

Laukia, Jari 2013. Tavoitteena sivistynyt kansalainen ja työntekijä. Ammattikoulu Suomessa 1899 – 1987. Helsingin yliopisto. Humanistinen tiedekunta. Väitöskirja. Helsinki:

Naisyhdistyksen säännöt. Orimattilan Naisyhdistys 1896.

Oulun maakunta-arkisto.2015. Kasvimaalta keittiöön. Yli vuosisata pohjoissuomalaista puutarhaa, kasvimaata ja kotitaloutta. Viitattu 28.10.2019. https://arkisto.fi/uploads/Arkistolaitos/Maakunta-arkistot/Oulu/Kasvimaalta_keittioon/index.html

Rantala, Jukka & Ahonen, Sirkka. 2015. Ajan merkit. Historian käyttö ja opetus. Gaudamus Oy:

Rauhala, Mervi & Vikström, Tarja. 2014. Storytelling työkaluna: vaikuta tarinoilla bisneksessä. Helsinki: Talentum.

Ritola, Anna 2018. Alice Wikström Museokahvila Vaniljahelmen ydintarinana. Tampereen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Viitattu 6.11.2019.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/157139/Ritola_Anna.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Seppo oppimispelialusta. Seppo.io.viitattu 4.12.2019. <https://seppo.io/>

Saarelainen, Päivi 2020. Sähköposti 21.1.2020.

Soikkeli, Emma 2014. Hei tapahtumatuottaja, joko tarinallistat? Miten tapahtumatuottajat käyttävät tarinallistamista osana elämyksen luomista? Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Viitattu 6.11.2019. [tps://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/79556/Soikkeli_Emma.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/79556/Soikkeli_Emma.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Solatie, Jim & Mäkeläinen, Mika. 2009. Ideasta innovaatioksi. Luovuus hyötykäyttöön. Helsinki: Talentum.

Suomen Nainen 1914. Toinen vuosikerta. N:o 15-16 5.8.1914. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kirjapainon Osakeyhtiö. Helsinki 1914.

Säpyskä-Hietala Piia 2019. Tulevaisuuden elämyksellinen matkailukohde. Merirosvo-kapteeni Joonas Aurinko ja Pieksämäen Nukkekot. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Viitattu 28.10.2019. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2019060716137>

Ojasalo, Katri & Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo. 2018. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3 – 5. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Suomen laki. Opetustoimen lainsäädäntö. 2019. Laki ammatillisesta koulutuksesta (531/2017). Helsinki: Alma Talent Oy.

Vuosikertomukset lv. 1956-1964. Lahden käsityö- ja talousammattikoulu.

100 v ammatillista kotitalousopetusta. Näkymiä kotitalousalan koulutuksen alkuvaiheista ja kehittämisestä. 1992. Kotitalousoppilaitosten rehtorit. Turku:

LIITTEET

Tarina 1,

Fanny Syrjänne, pitkäaikainen Orimattilan emäntäkoulun johtajatar ja hänen työnsä vaikuttavuus Orimattilan kunnallishallinnossa ja paikkakunnalla vuosina 1896 - 1939

21.8.1872 – 29.7.1945

Minä, **Fanny Lovisa Syrén** olen tehnyt elämäntyöni Orimattilassa, missä johdin emäntäkoulua yli 40 vuotta. Nuo vuosikymmenet olivat hyvin työntäyteistä aikaa. Orimattila tuli minulle ensimmäistä kertaa tutuksi, kun minut nuorena, 23-vuotiaana valittiin viransijaiseksi Orimattilan emäntäkouluun vuonna 1895. Orimattilassa olin tosin ollut jo edellisen lukuvuoden, sillä olin saanut opettajan viransijaisuuden kirkonkylän kansakoulussa. Työkokemusta, ennen Orimattilaan muuttoa ja emäntäkoulun johtajattaren pestiin tuloa, minulle oli nuoresta iästäni huolimatta, kertynyt myös Laihian emäntäkoulun lyhytaikaisesta johtajan tehtävästä. Varsinaisesti pestini Orimattilassa alkoi siis vuonna 1898.¹⁾

Orimattilan emäntäkoulu oli aloittanut toimintansa sinä syksynä, jolloin minä valmistuin Tampereen talouskoulun talousopettajatarkurssilta, kevättalvella 1893. Olen kotoisin Tampereelta. Vanhempani ovat kauppias Karl Anton Syrén ja Lovisa Sylvan. Opiskelin nuorena Tampereen suomalaisessa tyttökoulussa ja suoritin Tampereella myös käsityökoulukurssin. Käsitöillä oli suuri painoarvo emäntäkoulun ensimmäisten vuosien opetusohjelmassa. Koulua perustettaessa oli alunpitäen

tarkoitus perustaakin kutomakoulu, mutta hanke raukesi kunnanjohtajan vastustukseen.²⁾

Edeltäjäni emäntäkoulun ensimmäinen johtajatar Hanna Friis oli myös hyvin nuori, 25-vuotias, kun hänet valittiin tehtäväänsä. Ilmoitus johtajattaren paikasta julkaistiin Uusi Suometar -lehdessä 17.6.1893. Hanna Friis oli täyttänyt tehtävään vaaditut edellytykset; vaadittiin mm. hyvää johtajakykyä ja kansakoulunopettajalle kuuluvaa taitomäärää. Johtajattaren tuli olla suorittanut keittokurssi ja omata tarpeelliset taidot naisten pito- ja liinavaatteiden valmistamisessa sekä neulomataidossa. Vastikkeeksi johtajatar sai palkkaa 800 markkaa vuosipalkkana sekä viranhoitoon sisältyi vapaa asunto, valo ja lämpö. Apuopettajaksi valittiin tuolloin Aino Pesonen, joka vastasi käsityön opetuksesta. Hänen vuosipalkkansa oli 500 markkaa ja muut edut olivat kuten johtajattarellakin.³⁾

Muutama vuosi kului siinä emäntäkoulun vakiinnuttaessa paikkaansa kirkonkylässä. Vähitellen Hanna-johtajattaren terveys alkoi heikentyä. Hän joutuikin jättämään työnsä ja palasi kotikonnuilleen Kalajoelle. Vuosi oli 1898. Johtajattaren virka julistettiin avoimeksi.⁴⁾

Olin hiukan jo perehtynyt johtajan tehtäviin ollessani Hannan sijaisena talvikaudella 1895 – 1896. Jätin hakemuksen tehtävään ja minut valittiin kolmen hakijan joukosta. Siitä alkoi minun työurani emäntäkoulussa, joka sittemmin kesti monta vuosikymmentä eteenpäin.⁵⁾

Opetusaineitani olivat tieteellinen ja käytännöllinen taloudenhoito, terveyden- ja pienten lasten hoito-oppi, kirjallisuus, yhteiskuntaoppi sekä kirjanpito. Kananhoito-oppiakin opetin.⁶⁾

Taloudelliset olot koulun alkuvuosina olivat varsin niukat. Esimerkiksi vuonna 1908 oli talous niin tiukalla, että opettajat joutuivat odottamaan palkkaansa useita kuukausia. Singer-ompelukoneenkin jouduimme hankkimaan vähittäismaksulla, sillä rahaa ei kassassa ollut. Koulun kehittäminen oli minulle tärkeää. Onneksi minulla oli apuna tarmokas johtokunta. Ilman heidän tukeaan olisi ollut vielä vaikeampaa.⁷⁾

Iloitsin kuitenkin siitä, että vuosi vuodelta saimme kootuksi suuremman oppilasmäärän. ”Jopa hallituskin alkoi kiinnittää suurempaa huomiota tällaisiin kouluihin.” Valtionapukin lisääntyi lähes puolella vuoden 1910-tienoilla, nousten

4000 markkaan. Kalustohankintoihinkin myönnettiin tuolloin 1000 markkaa koulunpitoa helpottamaan.⁸⁾

1900-luvun toisen vuosikymmenen alussa aloitimme koulun opetusohjelman laajentamisen. Käsitöitä oli tehty oli puolet ajasta, mutta laitoin alulle karjanhoidon opetuksen ja karjanhankinnan. Johtokunta vastusti aluksi ajatusta, mutta kun päätin toimia omalla taloudellisella vastuullani, niin asia eteni. Tämä oli ehtona johtokunnan suostumukseen. Niinpä ostin lehmän, kohta toisenkin ja navettahan niille tietysti myös tarvittiin. Karjanhoidon jälkeen käynnistelin maanviljelyspuuhia. Siihen tarvittiin peltomaata, jota kunnalta onnistuin vuokraamaan 14 hehtaarin alan verran. Pian sitten tarvittiin jo hevonenkin. Vähitellen hankin koulun käyttöön lisää maata.⁹⁾

Mieleeni muistuu vielä lisärakennushanke. Minun piti ottaa tuolloin Kansallis-Osake-Pankilta 6000 markkaa kassakreditivilainaa. Sain maksettua lainan seuraavana vuonna. Kun rahaa ei ollut riittävästi, niin otin lainaa vielä Artjärven Säästöpankiltakin. Onneksi sain maanviljelijöistä takaajia lainoille.¹⁰⁾

Kaikkea työtä koululla en kuitenkaan tehnyt yksin. Johtokunnan tuen ohella koulun opetusohjelman laajentuessa tarvittiin myös opettajia. Eine Kerkkonen opetti kankaiden kudontaa, liinavaate- ja pukuompelua. Hänen harteillaan olivat myös tietopuoliset aineet kutoma- ja liinavaateteoria, laskento, oikein- ja ainekirjoitus. Kasvitarhatöiden johtamisesta ja tietopuolisesta opetuksesta vastasi Maria Tamminen. Emil Eloranta opetti laulua. Käytännöllisten taloustöiden ohjaamisesta sekä karjanhoidosta huolehti Edit Kotioja. Tällainen oli henkilöstömme vuosien 1910 – 1911 vaiheilla.¹¹⁾

Koulutyö oli antoisaa. Ehdin vielä sen ohella olla mukana monessa touhussa. Vuonna 1919 minut valittiin Orimattilan kunnanvaltuustoon. Orimattilan kunnan kunnallisasian hoidosta vuonna 1919 tulee mieleeni silloinen uusi kunnallinen vaalilaki, jonka mukaisesti valitun Orimattilan kunnanvaltuuston toiminta alkoi vakaantua ja saada määritellymmän muodon. Tämä vähensi kuntakokouksessa käsiteltyjen asioiden määrää, siten että vuoden 1919 aikana kuntakokouksessa käsiteltiin vain yhdeksän asiaa, jotka koskivat lähinnä maamanttaalia.

Kunnanvaltuustossa sen sijaan oli mittava määrä käsiteltäviä kysymyksiä yhteensä 156 asiaa. Siinä oli kansakouluja ja valistustoimintaa käsiteltäviä asioita, terveydenhoitoa ja köyhäinhoitoa, suojeluskuntaa ja elintarvelautakuntaa, kieltolain valvontaa ja

raittiusasiain edistystä sekä kunnan lainoja ja rahataloutta koskevia asioita. Valtuuston kokouksia johti opettaja Hj. Huotari, minä toimina varapuheenjohtajana ja kirjurina oli opettaja E.D. Eloranta. Kunnallislautakuntakin toimi ahkerasti. Samaisen vuoden aikana kokoonnuttiin seitsemän kertaa ja 53 asiaa siinä käsiteltiin. Köyhäinhoitoa, sotaorpojen avustusta ja asevelvollisuuskutsuntaa, työkysymyksiä ja raajarikkoisia koskevia taisi olla yksi asia ja loput erilaatuisia asioita. Kunnan tilien tarkastuksen suoritin yhdessä nimeuvos J.A. Backbergin ja kauppias K. Stålhanen kanssa. Orimattilan emäntäkoululle myönnettiin tuona vuonna vuosivavustusta 500 markkaa. Itä-Hämeen käsityökoulu sai 200 markkaa ja Lahden kansanopisto suurimman, 950 markan avustuksen. ¹²⁾

Martta- ja lottatyöhönkin osallistuin. Vuoden 1919 aikoihin olin mukana perustamassa lottayhdistystä ja olin puheenjohtajanakin paikallisyhdistyksessä. Toimin sittemmin puheenjohtajana myös lottajärjestön Pohjois-Uudenmaan piirijohtokunnassa. Minulla oli pesti myös lottajärjestön muonituspäällikkönä. Pyysin kuitenkin vapautusta keskusjohtokunnan tehtävistä, sillä sain kutsun valtion kotitalouslautakuntaan. Lotta Svärd -lehden toimituskunnassa olin mukana ja erityisesti siinä kotitaloudellisen sisällön kehitystyö kiinnosti minua. Tämä tapahtui vuosien 1932 – 1934 aikana. Kuuluin myös Marttaliiton keskustoimikuntaan, Kotitalousopettajayhdistyksen johtokuntaan ja Kotitalouskomiteaan. ¹³⁾

Vuonna 1919 perustetussa kotitaloustoimikunnassa suunniteltiin neuvajakoulutusta jatkokoulutuksena emäntäkoulun käyneille. Kotitaloutta alettiin maassamme arvostaa vähitellen. Orimattilassa neuvojia alettiin kouluttaa vuonna 1919 eli heti miten neuvajakoulutuksen suunnittelun käynnistyttyä. ¹⁴⁾

Valtuustotyöskentelyn ohella minulla oli muitakin luottamustehtäviä. Yksi niistä oli sairaalan johtokunnan jäsenyys. Muita johtokunnan jäseniä olivat tohtori A.J. Varén, rouva Anna Kaitila ja maanviljelijä Juho Värri. Sairaalassa hoidettiin vuoden 1920 aikana 204 sairasta. Samana vuonna Orimattilan kotitalousopistolle myönnettiin kunnalta avustusta 500 markkaa, Okeroisten maamieskoulu sai 400 markkaa ja Itä-Hämeen kotiteollisuuskoulu 100 markkaa. Suurimman summan sai jälleen Lahden kansanopisto 950 markkaa. Maisteri Atte Hardenille, joka oli valittu kirjoittamaan kunnan historiaa, suoritettiin etumaksua 3000 markkaa. ¹⁵⁾

Kouluasioita käsiteltiin niiden vuosien aikana, jolloin minä olin kunnanvaltuustossa. Kunnalliskertomuksessa vuosilta 1923-1924 muistelen mainitun, että kotitalousopistolle päätettiin tuolloin myydä aikaisemmin koululle vuokrattuna ollut Villin palsta ja lisäksi maetsämaata Heinämaalle johtavan tien varrelta neljä-viisi hehtaaria. Koulutarpeita ja oppikirjoja käsiteltiin myös kunnanvaltuustossa ja päätettiin, että oppikirjat ja koulutarpeet ostetaan Orimattilan kirjakaupasta ja koulukalustot Maalaiskuntien Liitolta. ¹⁶⁾

Kotitalousopiston koulutyön lisäksi osallistuin myös kansakoulujen johtokuntatoimintaan. Orimattilassa toimi 1900-luvun alussa kymmenen kansakoulua. Koulut olivat aluksi itsehallintoon nojautuvia piirijärjestelmään kuuluvia ja kunnan alaisuuteen ne siirtyivät vuonna 1920. Kunnan varoista suuri osa kului kansakoulujen ylläpitoon. Koulujen johtokuntien tehtävänä oli huolehtia koulujen käytännön asioista. Orimattilassa oli useita kansakouluja ja niiden määrä lisääntyi vuoteen 1930 mennessä. Tämä johtui kunnan koosta, sillä olisivat oppilaiden koulumatkat muutoin olleet liian pitkiä ellei kouluja olisi perustettu eri puolille kuntaa. ¹⁷⁾

Minä olin Heinämaan, kirkonkylän, Virenojan, Pennalan, Tönnön ja Renkomäen koulujen johtokunnissa. Kun sitten hiukan myöhemmin tulin valituksi kouluvaliokuntaan kansakoulujen johtokuntien yhteiseksi jäseniksi, vapauduin muista koulujen johtokunnista. ¹⁸⁾

Monenmoista työtä on tullut tehtyä. Valittiinhan minut vielä kirkkovaltuuston valitsemana kirkon korjaustoimikuntaan. Tämä toimikunta kokoontui ensimmäisen kerran tammikuun 10. päivä vuonna 1932. Toimikunnan tehtävänä oli mm. pyytää urakkatarjoukset seurakunnan puolesta. Kirkon korjaustyöt saatiin aikanaan päätökseen ja toimikunnan viimeinen kokous pidettiin 18.5.1934, jolloin työ katsottiin päättyneeksi. Toimikunta katsoi yksimielisesti, ettei palkkiota tai kyytirahoja tästä työstä peritä. ¹⁹⁾

Kuten vuosikertomukseen kirjoitinkin, ”työtä, ruumiillista sekä henkistä on ahkerasti tehty syksypimeästä kirkkaaseen kevätkoittoon asti”. Sellaisia olivat nuo monet työntäyteiset vuodet emäntäkoulussa ja sittemmin kotitalousopistossa.

Täyttäessäni 50-vuotta lämmittivät mieltäni kovasti kunnanvaltuuston lähetystön onnittelukäynnillä kuulemani sanat. Ehkäpä olin onnistunut työssäni ja hiukan arvostustakin saanut.

Kunnanvaltuuston valmistusvaliokunnan pöytäkirjaan 21.8.1922, on merkitty seuraava teksti:

”Kun Orimattilan kotitalousopiston johtaja neiti Fanny Syrjänne täyttää 50 vuotta t.k. 21:pnä ja kun tiedetään kuinka suuri merkitys johtajatar Syrjänteellä on Orimattilan henkisen, taloudellisen ja kunnallisen elämän kohottajana ja kautta maamme Orimattilan tunnetuksi tekijänä, niin päätettiin viisikymmenvuotiaista käydä kunnanvaltuuston puolesta onnittelemassa.”

Lisäksi pöytäkirjaan merkittiin lähetystön osallistujat lisäyksellä, että onnittelukäynnin piti tapahtua 21.8. eli varsinaisena syntymäpäivänä.²⁰⁾

Fanny Syrjänne oli asiantuntija, jonka kaukonäköisyyteen luotettiin. Hän oli mukana useissa paikkakunnan toimi- ja lautakunnissa, kunnan ja kirkkovaltuuston jäsenenä, marssi- ja lottatyössä toimien johtotehtävissä. Hänelle myönnettiin Valkoisen Ruusun ritarikunnan ansiomerkki vuonna 1925, suojeluskuntien ansioristi 1932 ja talousneuvoksen arvonimi 1939. Hän oli 67-vuotias jäädessään eläkkeelle kotitalousopiston johtajan virasta.²¹⁾

- 1) Hosiaislouma-Karppinen, 1993, 20
- 2) em. 18 - 19
- 3) em. 15 - 16
- 4) em. 19 - 20
- 5) em. 20
- 6) Vuosikertomus 1910-1911, 3
- 7) Hosiaislouma-Karppinen, 23
- 8) Vuosikertomus 1910 - 1911, 2
- 9) Hosiaislouma-Karppinen, 23
- 10) em. 23
- 11) Vuosikertomus 1910 - 1911, 3
- 12) Kertomus Orimattilan kunnan kunnallisasiain hoidosta vuodelta 1919, 2-4
- 13) Lotta Svärd verkkomuseo viitattu 17.10.2019 <http://www.lottasvard.fi/syrjanne-fanny/>
- 14) Sata vuotta ammatillista kotitalousopetusta, 29
- 15) Kertomus Orimattilan kunnan kunnallisasiain hoidosta vuodelta 1920, 19
- 16) Orimattilan kunnan kunnalliskertomus vuosilta 1923-1924, 7
- 17) Honka-Hallila, Helena. Orimattilan historia III.1900-luku, 99
- 18) Orimattilan kunnan kunnalliskertomus vuodelta 1924, 71-72
- 19) Syrjö, Veli-Matti, Orimattilan historia II , 238
- 20) Orimattilan kunnanvaltuuston valmistusvaliokunnan pöytäkirja 9.8.1922
- 21) Hosiaislouma-Karppinen, 31-32

Lähteet

Honka-Hallila, Helena 2010. Orimattilan historia III. 1900-luku. Orimattilan kaupunki:

Hosiaislouma-Karppinen, Alli 1993. Emäntäkoulusta tähän päivään Orimattilassa. Orimattilan koti- ja laitostalousoppilaitos: Orimattila

Lotta Svärd verkkomuseo. Fanny Syrjänne. Viitattu 17.10.2019 <http://www.lottasvard.fi/syrjanne-fanny/>

Orimattilan kunnan kunnalliskertomus vuosilta 1923 – 1924. Orimattilan kaupunginarkisto.

Orimattilan kunnanvaltuuston valmistusvaliokunnan pöytäkirja 9.8.1922. Orimattilan kaupunginarkisto.

Sata vuotta ammatillista kotitalousopetusta. Näkymiä kotitalousalan koulutuksen alkuvaiheista ja kehittämisestä. 1992. Kotitalousoppilaitosten rehtorit ry (toim.)

Syrjö, Veli-Matti 1976. Orimattilan historia II. Orimattilan kaupunki:

Vuosikertomus 1910 – 1911. Orimattilan emäntäkoulu. Lahden Kirjapaino- ja Sanomalehti Oy. 1911.

Liite 2

Tarina 3

Signe Packalénin päiväkirja, tarina säilyneiden muistiinpanojen pohjalta

Signe Elina Packalén opiskeli Orimattilan kotitalousopistossa kesäkurssilla vuonna 1921. ⁽¹⁾ Hänen muistiinpanonsa ovat palautuneet Orimattilaan Signen pojalta vuonna 2011. Koululle toimitetussa kirjeessä mainitaan Signen toimineen kauppapuutarhalalla ja itsenäisenä yrittäjänä.

Orimattilan emäntäkoulu oli siirtynyt valtion omistamaksi vuonna 1920 ja emäntäkoulu nimi vaihtui Orimattilan kotitalousopistoksi. Puutarhaopettajina kotitalousopistossa toimivat vuonna 1919 valittu Elinan Kukkonen (myöhemmin Vuorio) sekä vuonna 1921 puutarhaopettajaksi valittu Maiju Gebhardt. ⁽²⁾

Signe kirjoittaa tuolloin päiväkirjaa, jossa ensimmäisen päivän 9.5.1921 hän aloittaa:

Tänään olin ensimmäisen päivän kasvitarhassa. Käänsin maata ja haravoin sen sileäksi. Sitten laitoimme metrin leveitä penkkejä ja kylvimme silpoherneitä, ?, sokeriherneitä.

Päiväkirjamerkinnöistä käy ilmi, että Signe on työskennellyt koulun ohella myös kunnan maalla, Villin pellolla sekä Päivärinteen tilalla. 18. toukokuuta hän on käynyt myös johtajattaren asialla laittamassa kirkkomaalla ”yhden haudan kuntoon”.

Signe kertoo päiväkirjassaan lyhyin lausein tehdyistä töistä ja istutetuista kasveista ja kukista. Signe on hoitanut myös kanoja, sikoja ja lehmiä.

Torstai 19.5.1921

Kunnan pellolla, valmistettiin penkkiä ja kylvettiin punajuuria, kompostikasan kääntöä, Päivärinteen seinän takana käännettiin se kolmikulmainen maa, jossa on muutama omenapuukin.

Se hauta, jota laitoin eilen, sinne vietiin lisää multaa ja kasteltiin. Penkilavojen alapuolella se Hernemaa myöskin sekä laitoin risuja pystyyn.

23.5.1921

Kunnan maalla maan kääntöä sekä kylvettiin mustajuurta, palsternakkaa, punajuurta ja purjosipulia. Päivärinteelle laitoin tomaattipenkin. Kukkapenkkien valmistusta, yksi vielä, ja lavoissa istutettiin salaattia ja kurkkuja. Kylvettiin kesäkukkia ja leikkasin ruohokenttää kyökin ikkunan alla.

Päiväkirjan pääasialliset merkinnät koskevat kasvimaan ja puutarhan töitä, mutta jokunen muukin maininta kuvaa Signen aherrusta kesällä 1921. Kesäkuussa on ollut pieni kesäloma, sillä Signe mainitsee 30.6. palanneensa kesälomalta ja aloittaneen ensimmäisen työn sikalassa. Perjantaina 1. heinäkuuta kunnanmaalla on harvennettu nauriita, porkkanaa ja punajuuria, maata kuohkeutettu ja mullitettu. Sen lisäksi Signe mainitsee yleisestä siivouksesta, sillä päiväjunalla saapui vieraita Virosta. Vieraat otettiin laulaen tervehtien vastaan. Vieraat olivat maanviljelyskoululaisia, joukossa sekä miehiä että naisia.

5.7.1921

Oltiin Villissä tekemässä heinää. Haravoimme sekä panimme seipäisiin. On ihmeteltävä niin suuret alat niittyjä, ja kaikki on tehtävä Tyttö voimalla, kirjoittaa Signe.

Muutamaa päivää myöhemmin koululta oli loppunut sähkö ja oppilaat saivat pumpata ja kantaa vettä ympäri koulua vesisäiliöihin. 13.7. oli sateinen päivä ja aika kulutettiin käsitöitä tehden. Myös lauantai 30. oli sateinen ja kesäkurssilaiset olivat tehneet käsitöitä ja neuvojakurssilaiset olivat *piirustaneet*. Iltapäivä oli käytetty yhteiseen siivoamiseen.

Kesä etenee loppua kohti. Töitä riittää, on maan kuohkeuttamista sadepäivien jäljiltä, sakkien paikkaamista ja kitkemistä ja harventamista. Vilja kypsyy vähitellen ja Signe on hevosta ajamassa, kauraa ja ohraa. Villissä leikattiin viimeiset kaurat 25. syyskuuta. Säilöntätöitä käynnisteltiin ja Signe mainitsee olleessa säilömassä silpoydinherneitä Rex-purkkiin. (Kyseisiä purkkeja on yhä tallella Koulutuskeskus Salpauksessa.)

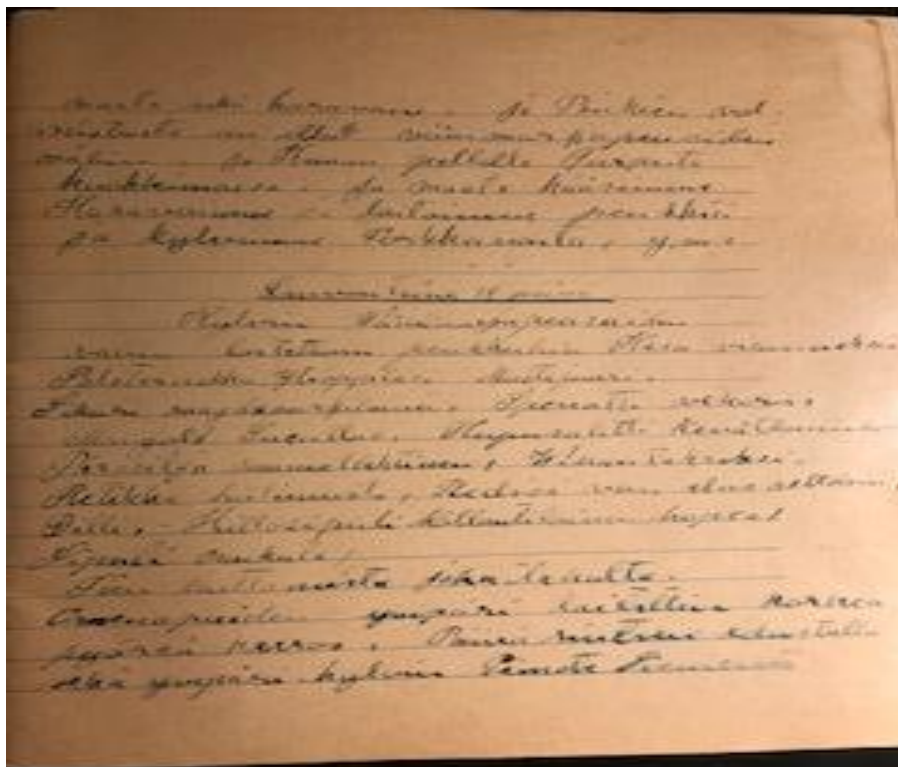
Syyskuussa tehtiin viikon mittainen opintoretki Helsinkiin. Signe kirjoittaa siellä olleen paljon näkemistä. Opintoretkellä oli tutustuttu hautausmaahan, toriin, halliin, Kaivopuistoon, Suomen suurimpaan kirjakauppaan, Stockmanniin ja kasvitieteelliseen puutarhaan. Retkellä oli nähty myös Korkeasaari, Suomenlinna, Töölön museo, lihantarkastuslaitos ja käyty Seurasaaressa. Myös Siltasaarenkadun Talouskouluun oli käyty tutustumassa.

Sato alkaa kypsyä syksyn lähetessä.

”On paljon säilykkeitä laitettavana talveksi. Puolukoita ja paljon muuta. Omenia, luumuja, papuja, Kriikunoita ym. paljon”, kirjoittaa Signe. Jälleen pidettiin siivouspäivä, kun Lahden Talouskoulusta tulee lauma retkeilijöitä vieraaksi.

4.9.1921

Viime yönä olin omenain vahtina, että ei varkaat olisi saaneet syödä ja viedä kaikkia. Mutta onneksi ei tullut ketään, jota olisi voinut pois hätyyttää. Toverinani oli Aino Simola. Yömmme vietimme kävelyllä sekä istuimme Metsolan rappusilla, jossa Salmi asuu. Olen ollut aika väsynyt koko päivän. Vaikka kyllä kävin sentään kirkossa.

Sivu päiväkirjasta

Signe jatkaa:

Täällä Nuorisoseuran talolla oli 50 - vuotisjuhla kun kansakoulu täyttää 50 vuotta. Ikävä kyllä, kun oli niin väsynyt olo, en jaksanut mennä sinne. Heitin itseni nukkumaan soffalle ja nukuin. Myöhästyin päivälliseltä, jota itsekin ja koko eilisen päivän laitoin. Paistettua kukkakaalia sekä riisi- ja porkkanalaatikkoa en saanut. Viimeiseksi kun menin syömään, niin sain vain perunain kastiketta ja makeeta keittoa. Ikävä kyllä, mutta auttaa ei voi.”

Säilöntätyöt jatkuvat syyskuussa. Hilloja, mehuja ja säilykkeitä valmistetaan. Puolukka säilötään survomalla marjat rikki nuijalla ja säilötään puusaaveihin, jossa puolukka säilyy koko talven, Signe kirjoittaa.

Viimeinen lastenhoitotunti pidettiin 8. syyskuuta ja Signe kuvaa tunnin olleen ”aika mainio”. Tunnin aiheena oli ollut lapsen luonteen kasvattaminen ja leikkikalut. Tunnilla käsitellään päiväkirjaa, jonka voisi antaa lapselle tämän kasvettua. Lapselle annettava päiväkirja olisi lahja, jonka lapsi saisi kasvettuaan ja päästyään ripille.

Signe toivoo voivansa tehdä sellaisen päiväkirjan, jossa oli merkittynä lapsen elämänvaihteita ja mahdolliset sairaudet. *”Lapsen hoito tunniti ovat muistoja kalliita”*.

Signe on karjakkona viimeistä kertaa 22.9. ja parin päivän päästä oli viimeinen perunannostopäivä. Oli hyvä perunasato. *Neljässä päivässä korjattiin kaikki sato, 300 hehta. Tytöt olivat hevostmiehinä ja poimijoina. Viimeiseksi perunain valikoimista.* Signe kertoo, että on yksi hyvä perunalaji, joka ei mätäne eikä saa ruttoa. Väriltään punainen peruna on nimeltään Professori Valtumar.

Syyskuussa pestiin *akkunoiden* sisäpuolet, kannettiin multaa marjapensaille, kalkittiin, nostettiin porkkanat ylös maasta, puiston penkit pestiin ja vietiin talvisäilöön.

Signen viimeinen päiväkirjamerkintä on tehty tiistaina 4.10.1921

Nuorisoseuran talo siivottiin juhla kuntoon ja koristeltiin vaahteran lehdillä, sillä oli kesäkurssilaisten juhlat. Signe oli ollut vieraita vastaanottamassa ja tanssimassa. Päiväkirjamerkinnät päättyvät lokakuulle 4. päivä, jolloin satoi ensimmäisen kerran lunta. Lumi oli kuitenkin sulanut saman tien pois.

Viimeiset merkinnät kertovat, että Signe oli ollut pyykinpesussa ja hedelmänviljelyksestä oli ollut tentti.

Signe kirjasi vuoden 1921 aikana myös pieneen vihkoseen merkintöjä ”Pikku tietoja sijoista ja niiden hoidosta. Muistiinpanot hän aloitti toukokuussa ja päätti kertomuksen 14.9.1921. Vihkon kanteen hän on piirtänyt sian kuvan. Vihkonen sisältää tekstejä sikojen hoidosta, ruoka-aineista ja taudeista.

Lähdemerkinnot teoksessa

Hosiaislouma-Karppinen Alli 1993, Emäntäkoulusta tähän päivään Orimattilassa